

„NE RADIM NEDJELJOM“

ANALIZA UTICAJA MJERE
ZABRANE RADA
NEDJELJOM I PRAZNICIMA
NA SEKTOR TRGOVINE
U FEDERACIJI BIH

Sindikata radnika
trgovine i uslužnih
djelatnosti BiH

„NE RADIM NEDJELJOM“

ANALIZA UTICAJA MJERE ZABRANE RADA
NEDJELJOM I PRAZNICIMA NA SEKTOR
TRGOVINE U FEDERACIJI BIH

Sindikrat radnika
trgovine i uslužnih
djelatnosti BiH

Sarajevo, 2025

IMPRESUM

Autorica: Elma Demir

Za izdavača: Mersiha Beširović

Sindikat radnika trgovine i uslužnih djelatnosti Bosne i Hercegovine (STBIH)

Sindikat radnika trgovine i uslužnih djelatnosti Bosne i Hercegovine (STBIH) predstavlja i zastupa radnike u najdinamičnijem i najprogresivnijem sektoru te u skladu s tim i definiše svoje programske ciljeve te planira i implementira svoje aktivnosti. U sindikalnom pokretu BiH prisutan je preko stotinu godina i smatra se osnivačem istog. Svoj rad je reanimirao 1996. počevši organizovanje od nule. STBIH okuplja nešto više od 14 hiljada članova iz svih dijelova BiH. 76% članstva STBIH su žene a njih 28% su mlađi od 30 godina.

Istraživanje i priprema ovog izvještaja realizirani u okviru projekta *Zajedno za jače civilno društvo i bolje usluge sindikata* kroz podršku **Olof Palmes Internationella Center (OPIC)**. OPIC je švedska radnička krovna organizacija za međunarodnu solidarnost. Djeluje globalno zalažući se za demokratiju, ljudska prava, socijalnu pravdu, mir i održivost kroz pravednu tranziciju - u duhu Olofa Palmea. OPIC podržava progresivne socijalne pokrete i stranke koje mijenjaju društva i svakodnevni život ljudi.

Zahvalnica

Ovim putem želimo izraziti zahvalnost svim 739. radnicima i radnicama koji su učestvovali u anketi. Vaša volja da podijelite svoja iskustva i mišljenja od neprocjenjive je važnosti za razumijevanje trenutnih radnih uslova i izazova s kojima se susrećete. Vaš doprinos omogućit će nam da razvijemo bolje politike i inicijative koje će unaprijediti radne uslove i osigurati pravedniji i održiviji sektor. Hvala vam na vašem vremenu, angažmanu i posvećenosti!

Sindikat radnika trgovine i uslužnih djelatnosti Bosne i Hercegovine (STBIH)

Obala Kulina bana 1, Sarajevo, BiH

<http://stbih.ba>

Mart/ožujak 2025. godine

Sarajevo, BiH

KLJUČNI REZULTATI

Provedeno istraživanje „*Ne radim nedjeljom*“: *Analiza uticaja zabrane rada nedjeljom i praznicima na sektor trgovine u Federaciji BiH* pokazuje izuzetno visoku stopu primjene ove mjere u praksi, time i njen značajan pozitivan uticaj na kvalitet rada za radnike i radnice u sektoru trgovine u Federaciji BiH (FBiH). Anketa s radnicima i radnicima ovog sektora pokazuje da prije uvođenja mjere zabrane je većina njih (84% ili 616 od 739 učesnika/ca anekte) je radilo često ili veoma često nedjeljom i praznicima, dok je nakon njegovog stupanja na snagu ogromna većina prestala raditi u tom periodu. Istraživanje pokazuje da je rad prije uvođenja zabrane periodu bio pravilo, a ne izuzetak. Samo 4.87% ispitanika nikada nije radilo ovim danima. Nakon što je Zakon stupio na snagu, čak 89.85% ispitanika više ne radi nedjeljom i praznicima, dok se broj onih koji rade veoma često ili često smanjio sa 83.36% na samo 4.87%. Rad nedjeljom i praznicima, koji je ranije bio standardna praksa, sada je sveden na minimum, što pokazuje visoku efikasnost provođenja mjere zabrane.

*„Osjećam se čovjekom,
a ne robom.“*

Menadžerica
poslovnice iz Mostara

Rezultati istraživanja pokazuju da zabrana rada nedjeljom i praznicima nije imala negativan uticaj na sektor trgovine u FBiH. Većina ispitanika (51.29%) navodi da promet nije pretrpio promjene, dok 30.58% smatra da se čak povećao, što ukazuje na to da su potrošači prilagodili svoje kupovne navike i redistribuirali kupovinu na druge dane u sedmici. Pored toga, istraživanje pokazuje da zabrana rada nedjeljom nije imala negativan uticaj na sigurnost radnih mjesta niti na primanja radnika. Više od 76% ispitanika navodi da njihova primanja nisu promijenjena, dok 5.14% ističe da su im se prihodi čak povećali zbog bolje organizacije radnog vremena. Rezultati ankete pokazuju da zabrana rada nedjeljom pozitivno utiče na produktivnost radnika u sektoru trgovine. Čak 29.63% ispitanika navodi da su sada produktivniji na poslu, što sugerira da bolje organizovan raspored rada doprinosi efikasnosti. Također, 92.51% radnika nije primijetilo uvođenje novih praksi koje bi negativno uticale na njihove radne odnose, iako manji broj ističe povećanu radnu opterećenost tokom radnih dana.

Ekonomski efekti zabrane rada nedjeljom i praznicima u sektoru trgovine nisu rezultirali očekivanim negativnim posljedicama. Analiza prometa trgovine na malo pokazuje da nije došlo do značajnog pada, već do redistribucije prometa na druge dane u sedmici. Anketni podaci potvrđuju da većina radnika nije primijetila promjene u prometu trgovina niti smanjenje primanja, dok se osjećaj sigurnosti radnog mjesta nije pogoršao.

Zabrana rada nedjeljom pozitivno je uticala na kvalitet života zaposlenih – većina ispitanika ističe poboljšanu ravnotežu između poslovnog i privatnog života, bolju organizaciju radnih obaveza i smanjenje iscrpljenosti. Rezultati istraživanja pokazuju da zabrana rada nedjeljom nije značajno promijenila radno vrijeme za većinu zaposlenih u sektoru trgovine. Čak

*„Slobodna nedjelja nema cijenu, ne može se platiti kad znam da ću tu nedjelju prove-
sti sa svojom porodicom i da
smo konačno za taj dan svi na
okupu. Molim Vas borite se
kao što se borite da nam ne
diraju nedjelju. Moli vas jedna
majka od srca.“*

Voditeljica odjela iz Breze

Blagajnica iz Vogošće

88.66% ispitanika navodi da im je radno vrijeme ostalo isto, dok 8.12% radnika izjavljuje da sada rade više radnim danima, što sugerira preraspodjelu smjena i intenzivniji radni tempo kako bi se nadoknadio neradni dan. Kvalitativni odgovori ispitanika potvrđuju da su poslodavci u nekim slučajevima prilagodili organizaciju rada povećanjem smjenskog opterećenja, posebno petkom i subotom, što je dovelo do gužvi i većeg pritiska na zaposlene. Ipak, većina radnika ističe da sada imaju stabilnije radno vrijeme i garantovan dan odmora, što je značajno poboljšalo kvalitet njihovog poslovnog i privatnog života. Zabrana rada nedjeljom omogućila je zaposlenima u sektoru trgovine više slobodnog vremena za porodicu, odmor i privatne aktivnosti, što je pozitivno uticalo na njihovo mentalno i fizičko zdravlje. Posebno je važno naglasiti da je većina zaposlenih u sektoru trgovine žene, što ovoj mjeri daje snažnu rodnu dimenziju, jer bi doprinijela ravnoteži između poslovnog i privatnog života žena.

Značaj zabrane rada nedjeljom i praznicima u sektoru trgovine u FBiH ogleda se u njenom doprinosu unapređenju dostojanstvenih radnih uslova, u skladu s međunarodnim standardima rada. Kao potpisnica Konvencije Međunarodne organizacije rada (MOR) o dostojanstvenom radu, Bosna i Hercegovina (BiH) je preuzela obavezu zaštite radničkih prava, uključujući pravo na od-

orne dane i ravnotežu između poslovnog i privatnog života. Uvođenjem ove mjere, BiH se približava i evropskim praksama u regulaciji radnog vremena, posebno u sektoru trgovine, gdje su radnici često izloženi prekovremenom radu i nesigurnim uslovima. Ova regulativa predstavlja korak ka jačanju socijalne zaštite, povećanju kvaliteta radnih mjesta i osiguranju osnovnih radničkih prava, što je ključni preduslov za ekonomski i društveni napredak zemlje. Naime, mjera je u skladu sa Direktivom EU o radnom vremenu, koja osigurava pravo radnika na minimalno 24 sata neprekidnog odmora u sedmodnevnom periodu, kao i sa Evropskom socijalnom poveljom, koja obavezuje zemlje potpisnice da osiguraju sedmični odmor. Pored toga, regulativa o ekološkim, socijalnim i upravljačkim faktorima (ESG) zahtijeva da kompanije izvještavaju o radnim i socijalnim uslovima svojih zaposlenih, uključujući i one u lancu snabdijevanja. Zabrana rada nedjeljom doprinosi usklađivanju BiH sa EU standardima, čime se olakšava poslovanje domaćih kompanija s evropskim partnerima. Budući da kompanije u EU moraju izvještavati o ESG faktorima, uključujući uslove rada, bosanskohercegovačke firme postaju konkurentnije i atraktivnije za međunarodnu saradnju. Također, primjena zakonskih mjera koje unapređuju prava radnika i održivost omogućava BiH brži napredak u procesu EU integracija.

Zabrana rada nedjeljom i praznicima ima važan doprinos i rodnoj ravnopravnosti, s obzirom na to da sektor trgovine, posebno u prodaji, zapošljava većinom žene, uključujući mlade majke koje balansiraju između poslovnih i porodičnih obaveza. Osiguravanjem garantovanog slobodnog dana, ova mjera omogućava ženama više vremena za porodicu, odmor i lični razvoj, smanjujući pritisak koji nepredvidivi radni rasporedi često donose. Također, stabilnije radno vrijeme doprinosi boljoj organizaciji brige o djeci, što je ključno za unapređenje položaja žena na tržištu rada. Time se ne samo poboljšavaju uslovi rada za žene, već se i jača njihova ekonomska sigurnost i profesionalna ravnopravnost, čime se sektor trgovine približava pravednijim i održivijim radnim praksama.

Osjećam se kao dio zajednice kada nedjeljom i praznicima ne radim, kao i drugi. Konačno mogu svoje vrijeme organizovati.“

Prodavačica iz Tuzle

Sadržaj

Impresum	4
KLJUČNI REZULTATI	5
SADRŽAJ	8
Lista ilustracija	9
Lista tabela	10
OKVIR ANALIZE	11
METODOLOGIJA	15
PRIMJENA MJERE ZABRANE	21
EKONOMSKI UTICAJI MJERE NA SEKTOR TRGOVINE	25
UTICAJ MJERE NA KVALITET RADA I RADNIČKE ODNOSI	32
JAVNO MNIJENJE I UVOĐENJE MJERE	36
SLJEDEĆI KORACI	43

Lista ilustracija

Ilustracija 1: Učesnici/e ankete po kantonima u FBiH.....	15
Ilustracija 2: Starosna struktura učesnika/ca ankete	16
Ilustracija 3: Obrazovna struktura učesnika/ca ankete	17
Ilustracija 4: Rad nedjeljom i praznicima prije (grafikon 1) i poslije (grafikon 2) stupanja na snagu novog Zakona o unutrašnjoj trgovini Federacije BiH, odnosno prije i nakon 14.11.2024. godine (N=739)	21
Ilustracija 5: Da li vaš poslodavac poštuje mjere zabrane rada nedjeljom i praznicima? (N=739)	22
Ilustracija 6: Upućene prijave radnika/ca za kršenje zabrane rada nedjeljom i praznicima (N=173)	23
Ilustracija 7: Mjesečne stope promjena za promet na malo u FBiH - Realni indeksi volumena	25
Ilustracija 8: Percepcije radnika/ca o uticaju mjere zabrane rada nedjeljom i praznicima na promet u njihovoj trgovini	26
Ilustracija 9: Zaposlenost u trgovini na veliko i malo u FBiH, I.2023 - I.2025.godine	27
Ilustracija 10: Uticaj mjere zabrane rada nedjeljom i praznicima na primanja radnika/ca u sektoru trgovine.....	30
Ilustracija 11: Uticaj mjere zabrane rada nedjeljom i praznicima na radno vrijeme	33
Ilustracija 12: Da li su poslodavci uveli neke prakse i radne obaveze nakon uvođenja mjera zabrane rada nedjeljom i praznicima koje negativno utiču na radne odnose i opterećenost poslom (N=654)	35
Ilustracija 13: Ocjena učesnika/ca ankete o tačnosti i validnosti izjava i informacija različitih društvenih aktera u vezi uvedene mjere zabrane rada nedjeljom i praznicima	38
Ilustracija 14: Ocjena medija u FBiH od strane učesnika /ca ankete u pogledu objavljivanja informacija i izvještavanja u cilju zaštite radničkih prava i pružanja glasa radnicima i sindikatima (N=545)	40
Ilustracija 15: Uticaj negativnog izvještavanja na radnike/ce i njihove radne kolektive o temi zabrani rada nedjeljom i praznicima od strane ekonomskih stručnjaka/inja i netačne informacije u medijima (N=608).....	41

Lista tabela

Tabela 1: Vrsta posla učesnika/ca ankete.....	18
Tabela 2: Percepcije radnika/ca o uticaju mjere na sigurnost njihovog radnog mjesta.	28
Tabela 3: Zaposlenost u XII.2024. i I.2025. mjesecima po područjima privrede u FBiH	29
Tabela 4: Promjene na ravnotežu privatnog i poslovnog života nakon uvođenja mjere zabrane rada nedjeljom i praznicima.....	32
Tabela 5: Stavovi učesnika/ca ankete o profesionalnosti i nezavisnosti ekonomskih stručnjaka koji dijele informacije vezano za mjeru zabrane rada nedjeljom i praznicima.	39

OKVIR ANALIZE

Novi Zakon o unutrašnjoj trgovini Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH), koji je stupio na snagu 14.11.2024. godine, uvodi, između ostalog, i mjeru zabrane rada prodajnih objekata nedjeljom i na državne praznike. Član 18. ovog Zakona jasno reguliše kada i kako prodajni objekti mogu raditi, uzimajući u obzir specifične okolnosti koje opravdavaju izuzetke od općih pravila. Po principu, prodajni objekti moraju biti zatvoreni nedjeljom i na dane praznika. Ovo predstavlja osnovno pravilo koje se primjenjuje na većinu trgovina i prodajnih objekata.

Međutim, Zakon prepoznaje specifične slučajeve u kojima prodajni objekti mogu raditi nedjeljom i praznicima, što je definisano kroz nekoliko izuzetaka. U Članu 18. stav (5), Zakon izdvaja određene vrste objekata koji su izuzeti od općih odredbi zabrane rada nedjeljom i praznicima: cvjećare, pekare, suvenirnice i objekti tradicionalnih i starih obrta mogu biti otvoreni i u dane kada je inače zabranjeno poslovanje. Ovi objekti često nude proizvode koji su potrebni u specifičnim trenucima ili koji imaju specifičnu prirodu proizvodnje ili prodaje, zbog čega se zakonodavac odlučio omogućiti njihov rad i u danima kada bi drugi prodajni objekti morali biti zatvoreni.

Pored toga, u Članu 18. stav (6), Zakon daje dodatne izuzetke za prodajne objekte koji se nalaze unutar specifičnih objekata ili kompleksa, kao što su željezničke i autobusne stanice, aerodromi, benzinske pumpe, bolnice, hoteli, te objekti u kulturnim i vjerskim institucijama. Razlog za ove izuzetke je očigledan: ovi objekti često služe ljudima koji putuju ili koji se nalaze u hitnim situacijama, zbog čega je neophodno da prodaja određenih proizvoda bude omogućena čak i tokom dana kada su ostali prodajni objekti zatvoreni. Na primjer, putnici koji koriste javni prevoz mogu imati potrebu za hranom, pićem, ili osnovnim potrepštinama, što opravdava rad trgovina na ovim lokacijama.

Dodatni izuzetak odnosi se na dragstore, koji imaju specifičan režim rada, kako je precizirano u Članu 18. stav (7). Ove prodavnice mogu raditi 24 sata dnevno, 7 dana u nedelji, jer su često usmjerene na prodaju proizvoda koji su neophodni za hitne situacije, kao što su lijekovi, higijenske potrepštine, i slični proizvodi.

Zakon također omogućava fleksibilnost u vanrednim situacijama, kao što je proglašenje elementarnih nepogoda ili vanrednog stanja. U Članu 18. stav

(9) se navodi da u takvim situacijama Federalna uprava civilne zaštite može određivati radno vrijeme prodajnih objekata, magacinskih objekata i kancelarija, čime se omogućava da se adekvatno odgovori na krizne situacije i potrebe tržišta. Ovo uključuje situacije kada su potrebni hitni proizvodi i usluge, kao što su u slučaju prirodnih katastrofa ili drugih vanrednih okolnosti.

Dodatno, prema Članu 18, stav (10), gradsko ili općinsko vijeće može podnijeti prijedlog kojim traži da se prodajnim objektima na teritoriji njihove nadležnosti omogući rad i u danima kada bi, prema osnovnim odredbama Zakona, trebali biti zatvoreni. Ova mogućnost je ključna za gradove i općine koje imaju specifične privredne ili turističke potrebe. Na primjer, turistička mjesta koja bilježe visok priliv posjetilaca tokom vikenda i praznika mogu smatrati da bi zabrana rada nedjeljom negativno utjecala na lokalnu ekonomiju. Također, određene industrijske ili poslovne zone mogu imati potrebe za specijalizovanim prodajnim objektima koji bi služili radnicima i stanovnicima tih područja.

Da bi se osiguralo da ovakvi prijedlozi budu stručno procijenjeni i doneseni u skladu sa širim interesima ekonomije i društva, Zakon propisuje da se prijedlog gradskog ili općinskog vijeća dostavlja Vladi BiH putem Federalnog ministarstva trgovine (Član 18, stav 11). Ovo osigurava da odluka o eventualnom izuzeću od zabrane rada nedjeljom i praznicima ne bude proizvoljna, već da se temelji na objektivnim analizama i procjeni njenog uticaja. Federalno ministarstvo trgovine ima zadatak da preispita opravdanost takvog prijedloga i da ga proslijedi Vladi FBiH na konačno odlučivanje. Ova zakonska odredba predstavlja balans između potrebe za očuvanjem prava radnika na odmor i slobodne dane te fleksibilnosti u ekonomskoj politici. Omogućavanjem lokalnim vlastima da predlože izuzetke, zakon prepoznaje da ekonomski uslovi nisu jednaki u svim dijelovima zemlje. Dok će u nekim općinama zabrana rada nedjeljom i praznicima imati pozitivne socijalne efekte, u drugim bi mogla izazvati ekonomske gubitke ili otežati pristup osnovnim uslugama. Ovim mehanizmom osigurava se da se sve odluke donose kroz institucionalni okvir koji omogućava analizu specifičnih potreba i donošenje odluka u skladu s javnim interesom.

Svrha zabrane rada nedjeljom i praznicima u sektoru trgovine je uvedena s ciljem da se obezbijedi odmor za radnike i smanji komercijalna aktivnost u ovom periodu, koji se tradicionalno smatra vremenom za odmor i porodična okupljanja. Zabrana rada nedjeljom, prema ovom Zakonu, implicira i zaštitu prava radnika na slobodno vrijeme, smanjujući pritisak na radnu snagu i

omogućava im da imaju koristi od zakonski obaveznih slobodnih dana. Ova mjera dodatno osigurava da se komercijalne aktivnosti ne odvijaju tokom značajnih kulturnih i državnih praznika, kada se očekuje da će građani biti fokusirani na proslave, porodična/obiteljska okupljanja i odmor. Praznici, koji često imaju duboko ukorjenjeno kulturno i religijsko značenje, stavljaju dodatni naglasak na potrebu za pauzama u poslovnim aktivnostima.

Usvojeni Zakon predstavlja značajan korak u reformi radnih praksi u trgovinskom sektoru, s obzirom na to da su mnogi radnici godinama bili primorani raditi bez slobodnih dana, uključujući vikende i državne praznike, često bez adekvatne naknade ili mogućnosti odmora. Uvođenjem zabrane rada nedjeljom i praznicima, Zakon omogućava dosljednu primjenu i Zakona o radu u dijelu koji se odnosi na pravo radnika na odmor i slobodne dane, čime se poboljšavaju radni uslovi i smanjuje dugogodišnja praksa prekomjernog radnog angažmana u sektoru trgovine. Ova mjera ne samo da doprinosi zaštiti fizičkog i mentalnog zdravlja zaposlenih već i omogućava bolju ravnotežu između poslovnog i privatnog života, čime se jača ukupna radna prava i usklađenost sa međunarodnim standardima rada.

I pored očiglednih pozitivnih uticaja koje navedena zakonska mjera treba donijeti, određeni društveni akteri izrazili su zabrinutost da zabrana rada nedjeljom i praznicima u sektoru trgovine može negativno uticati na prihode poslodavaca i zaposlenih, posebno onih koji su se oslanjali na rad u tim danima kao način povećanja svojih mjesečnih primanja. Također, pojedini ekonomski analitičari i predstavnici trgovačkih lanaca upozoravaju da bi ovakva regulacija mogla dovesti do smanjenja obima poslovanja, ostvarenja profita i potencijalnog gubitka radnih mjesta. Dodatno, postavlja se pitanje koliko će se dosljedno primjenjivati zabrana i da li će pojedini poslodavci pokušati zaobići zakon kroz različite oblike prekovremenog rada koji bi omogućili rad mimo propisanih ograničenja.

Iako su navedeni argumenti donekle opravdani, medijsko izvještavanje doprinijelo je stvaranju antagonističkog odnosa prema Zakonu, često fokusirajući se na njegove potencijalne negativne posljedice, dok se pozitivni aspekti i dugoročne koristi za radnike i društvo u cjelini stavljaju u drugi plan. Kontinuirano preispitivanje Zakona od strane pojedinih ekonomskih analitičara i političkih stranaka u pogledu zabrane rada nedjeljom i praznicima, stvara u javnom diskursu osjećaj društvene nesigurnosti. Dodatno, neki politički akteri koriste ovu temu kao sredstvo političke polarizacije, tvrdeći da mjera na-

rušava tržišne slobode i ugrožava poslovanje malih trgovaca. Ovakvi narativi, koji se često temelje na spekulacijama i bez konkretnih podataka o realnim efektima zakona, doprinosi neizvjesnosti među radnicima i poslodavcima, čineći primjenu mjere dodatno izazovnom. Umjesto konstruktivne rasprave zasnovane na podacima i analizama, fokus javne debate često se pomjera na alarmantne prognoze, što otežava objektivno sagledavanje stvarnih uticaja zakona i mogućnosti njegove prilagodbe u skladu sa potrebama tržišta rada i ekonomskog razvoja.

Upravo s ciljem adresiranja ovih izazova i pružanja objektivnih uvida, provedena je ova *Ne radim nedjeljom: Analiza uticaja uvođenja mjera zabrane rada nedjeljom i praznicima na sektor trgovine u Federaciji BiH*, koja predstavlja ključni instrument za razumijevanje stvarnih efekata navedene zakonske mjere na trgovinski sektor. Iako je Zakon donesen s ciljem poboljšanja radnih uslova i zaštite prava zaposlenih, tek kroz detaljno istraživanje moguće je utvrditi u kojoj mjeri je njegova primjena ispunila očekivanja i kakve su posljedice za radnike i poslodavce u praksi.

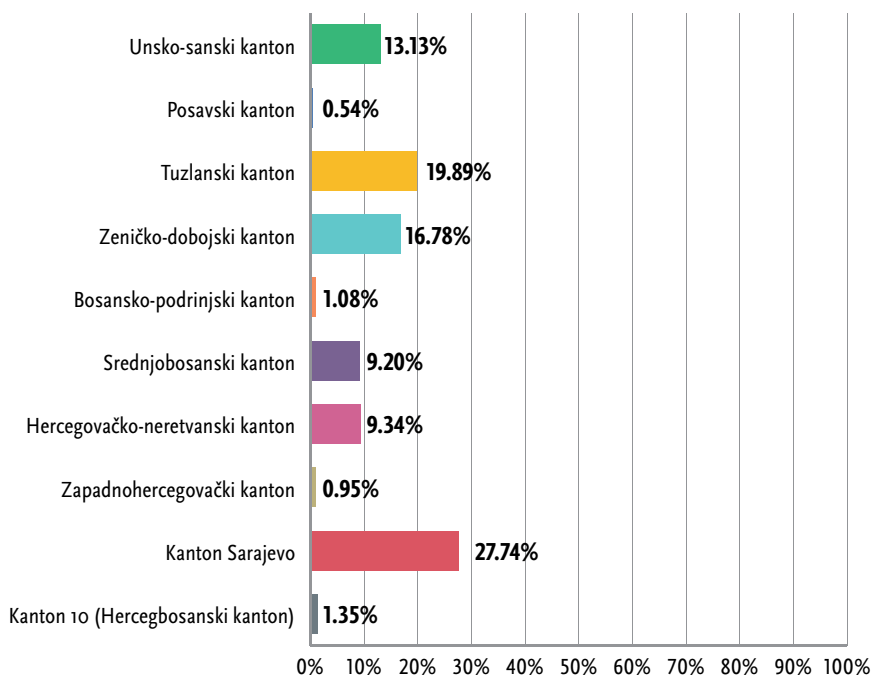
Nakon četiri mjeseca od stupanja Zakona na snagu, provedeno istraživanje omogućava sagledavanje njegovih neposrednih efekata, uključujući promjene u radnim satima, nivou zadovoljstva zaposlenih, primanjima itd. Posebno je važno istražiti da li su radnici koristili Zakon kako bi bili slobodni ili su suočeni sa praksama da rade na nekim drugim poslovima osim direktne prodaje. Također, provedena analiza daje uvid u to da li su poslodavci pronašli alternativne načine za organizaciju poslovanja, uključujući povećanje radnog opterećenja radnicima tokom preostalih radnih dana, smanjenje broja zaposlenih i sl.

Jedan od ključnih aspekata istraživanja je i procjena stepena poštovanja Zakona u različitim segmentima trgovinskog sektora, kao i učestalost njegovih kršenja. Ukoliko se utvrdi da pojedini poslodavci nastavljaju raditi nedjeljom i praznicima uprkos zabrani, neophodno je preispitati efikasnost nadzora i sankcionisanja prekršilaca. Sveobuhvatna analiza sprovedena nakon četiri mjeseca primjene zakona ne samo da dokumentuje prve efekte Zakona već i pomaže u definisanju dugoročnih pravaca razvoja radne politike u Federaciji BiH. Njen značaj leži u tome što osigurava da donošenje Zakona ne ostane puka formalnost, već da se aktivno prati, prilagođava i poboljšava u skladu s realnim potrebama radnika i tržišta rada.

METODOLOGIJA

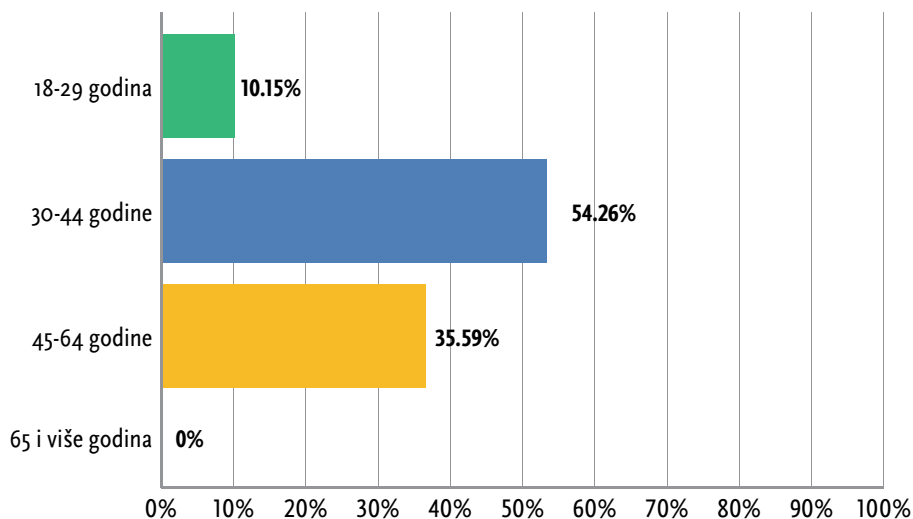
Istraživanje *Ne radim nedjeljom: Analiza uticaja uvođenja mjera zabrane rada nedjeljom i praznicima na sektor trgovine u Federaciji BiH* provedeno je koristeći kombinovane istraživačke metode – kvantitativne i kvalitativne – kako bi se stekao detaljan uvid stanja u sektoru i razloge zašto se određene pojave javljaju. Ključna istraživačka metoda u ovoj analizi je nacionalna anketa, provedena online uz korištenje profesionalnog softverskog alata koji omogućava precizno prikupljanje, obradu i analizu podataka, te osigurava reprezentativnost uzorka. Cilj ankete je prikupljanje podataka o stvarnim iskustvima zaposlenih u sektoru trgovine nakon četiri mjeseca primjene zakona, uključujući promjene u njihovom radnom vremenu, zadovoljstvu poslom, primanjima i radnim uslovima. U nacionalnoj anketi je učestvovalo 739 ispitanika iz čak 67 različitih gradova i općina u FBiH, koji dolaze iz svih dijelova Federacije BiH, čime je osigurana brojučana i geografska reprezentativnost uzorka. Upitnik je bio anoniman, čime je omogućeno slobodno izražavanje stavova bez straha od potencijalnih posljedica. S obzirom na to da je trgovinski sektor raznolik, posebna pažnja posvećena je uključivanju radnika iz različitih podsektora, uključujući maloprodaju, veleprodaju i e-trgovinu.

Ilustracija 1: Učesnici/e ankete po kantonima u FBiH

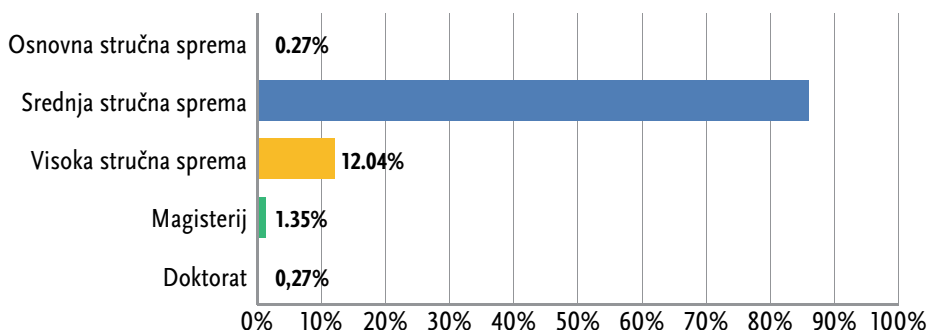
Spolna struktura učesnika/ca ankete pokazuje dominantno učešće žena, koje čine 85.79% (634 od ukupno 739 ispitanika), dok muškarci predstavljaju 13.53% (100 ispitanika). Transrodne osobe nisu bile zastupljene u uzorku, a 0.68% (5 ispitanika) odlučilo je da ne odgovori na pitanje o spolu. Ovi podaci ukazuju na izraženu rodnu disproporciju među ispitanicima, što odražava stvarnu rodnu strukturu zaposlenih u sektoru trgovine, gdje žene često čine većinu radne snage, posebno u maloprodajnim poslovima. Također, visok procenat ženskih učesnica ukazuje na njihovu veću zainteresovanost za temu zabrane rada nedjeljom i praznicima, koja direktno utiče na radne uvjete, ravnotežu između poslovnog i privatnog života i socijalnu sigurnost zaposlenica u ovom sektoru.

Ilustracija 2: Starosna struktura učesnika/ca ankete

Starosna struktura učesnika ankete pokazuje da najveći udio čine osobe u dobi od 30 do 44 godine (54.26%, odnosno 401 ispitanik), što sugerira da je najveći broj učesnika u aktivnoj radnoj dobi s razvijenim profesionalnim i porodičnim obavezama. Skoro trećinu ispitanika čine osobe 45 do 64 godine (35.59%, odnosno 263 učesnika), što ukazuje na značajno prisustvo iskusnijih radnika u sektoru trgovine. Mladi od 18 do 29 godina čine 10.15% (75 ispitanika), dok nijedan učesnik nije bio stariji od 65 godina. Ova distribucija naglašava da se anketa prvenstveno oslanja na uvide radnika srednje dobi, koji su često najviše pogođeni promjenama u radnim politikama, dok je učešće mlađih radnika relativno manje, što može ukazivati na manju zastupljenost mladih u ovom sektoru ili manji interes za temu zabrane rada nedjeljom i praznicima.

Ilustracija 3: Obrazovna struktura učesnika/ca ankete

Obrazovna struktura učesnika ankete pokazuje da je najveći broj ispitanika završio srednju stručnu spremu (86.06%, odnosno 636 učesnika), što odražava tipičan obrazovni profil radnika u sektoru trgovine, gdje su srednjoškolske kvalifikacije najčešće dovoljne za većinu poslova. Manji dio ispitanika ima visoku stručnu spremu (12.04%, odnosno 89 učesnika), dok je učešće osoba s magisterijem (1.35%, 10 učesnika) i doktoratom (0.27%, 2 učesnika) minimalno, što je očekivano s obzirom na prirodu posla u sektoru trgovine. Također, svega 0.27% (2 učesnika) ima osnovnu stručnu spremu, što sugerira da je većina zaposlenih u sektoru trgovine ipak završila barem srednjoškolsko obrazovanje.

Struktura ispitanika prema vrsti trgovine u kojoj rade jasno pokazuje dominaciju maloprodajnog sektora, gdje je zaposleno 90.26% ispitanika (667 od ukupno 739), što potvrđuje da je trgovina na malo, uključujući supermarkete, butike i specijalizirane prodavnice, najzastupljeniji oblik zapošljavanja u ovoj industriji. Veleprodaja, koja obuhvata distributivne centre, skladišta i B2B prodaju, čini znatno manji udio, sa 4.19% (31 ispitanik), dok je e-trgovina praktično marginalna, sa svega 0.81% (6 ispitanika), što sugerira da digitalna trgovina još uvijek nije značajan poslodavac u ovoj branši. Osim ovih kategorija, 4.74% (35 ispitanika) odabralo je opciju "Drugo", što ukazuje na postojanje različitih specifičnih oblika trgovine koji ne spadaju u standardne maloprodajne, veleprodajne ili digitalne modele (kiosci i sl). Ovi podaci reflektiraju strukturu trgovinskog sektora, naglašavajući njegovu oslonjenost na klasične prodajne formate te relativno mali uticaj digitalizacije i alternativnih modela trgovine.

Tabela 1: Vrsta posla učesnika/ca ankete.

Vrsta posla učesnika/ica ankete	%	Br.
Blagajnik/ca (rad na kasi, naplata, rad s kupcima)	27.47%	203
Prodavač/ica (savjetovanje kupaca, izlaganje robe, prodaja)	38.57%	285
Voditelj/ca odjela (upravljanje kategorijama proizvoda)	9.07%	67
Menadžer/ca poslovnica (vođenje trgovine, timova i operacija)	10.83%	80
Službenik/ca za korisnike (reklamacije, informacije, pomoć kupcima)	0.54%	4
Skladištar/ica i dostavljač/ica (prijem robe, logistika unutar trgovine)	2.17%	16
Zaštitar/ka i radnik/ca osiguranja (sigurnost trgovine i kupaca)	0.14%	1
Čistač/ica i tehničko osoblje (održavanje higijene i tehničkih uređaja)	0.00%	0
Komercijalista i prodajni predstavnik/ca (kontakt s klijentima, prodaja na veliko)	1.35%	10
Menadžer/ica nabave i logistike (upravljanje zalihama i opskrbom)	1.22%	9
Vozač/ica i dostavljač/ica (transport robe do klijenata)	0.14%	1
Administrativni radnik/ca (fakturiranje, dokumentacija, evidencije)	2.17%	16
Upravitelj/ica webshopa (održavanje i optimizacija online prodaje)	0.00%	0
Marketing i digitalna promocija (vođenje kampanja, društvene mreže)	0.27%	2
Službenik/ica za korisnike i podrška kupcima (komunikacija putem e-maila, chata, telefona)	0.27%	2
Radnik/ca u skladištu i pakiranju (priprema narudžbi, pakiranje)	0.14%	1
Dostavljač/ica i kurir/ka (isporuka robe kupcima)	0.00%	0
Drugo:	5.68%	42
Ukupno		739

Rezultati ankete pokazuju da prodavači/ice (38.57%) i blagajnici/ce (27.47%) čine najveći dio zaposlenih u sektoru trgovine, što ukazuje na visok udio radnih mjesta koja su direktno povezana s radom s kupcima i prodajom robe. Menadžerske i nadzorne uloge, poput voditelja/ica odjela (9.07%) i menadžera/ica poslovnica (10.83%), čine znatno manji udio, dok su ostale pozicije, poput skladištara, administrativnog osoblja, zaštitara i radnika u logistici, slabije zastupljene, s pojedinačnim udjelima manjim od 3%, što sugerira da većina zaposlenih u trgovini radi u operativnim i prodajnim pozicijama s neposrednim kontaktom s kupcima.

Upitnik je strukturisan u nekoliko tematskih cjelina. Prvi dio fokusirao se na osnovne informacije o radnim uslovima prije i poslije stupanja zakona na snagu, uključujući promjene u radnom vremenu i usklađenost sa zakonskim odredbama. Drugi segment analizirao je učestalost kršenja zabrane rada i iskustva radnika sa eventualnim pritiscima poslodavaca ili alternativnim oblicima rada van zakonskih okvira. Treći dio posvetio se percepciji ispitanika o javnom diskursu i informisanosti o zakonu, uključujući ulogu sindikata, državnih institucija i medija u njegovom tumačenju i provođenju.

Prikupljeni podaci analizirani su kroz kvantitativne metode, pri čemu su upoređene ključne varijable kako bi se identifikovali trendovi i potencijalni izazovi u implementaciji zakona. Rezultati istraživanja pružaju uvid u nivo poštovanja zabrane rada, ali i ukazuju na eventualne neformalne prakse koje su poslodavci usvojili kao odgovor na novu regulativu. Ova metodološki utemeljena analiza omogućava sveobuhvatnu procjenu efekata Zakona.

Putem otvorenih komentarskih polja u upitniku, anketa je omogućila učesnicima – radnicama i radnicima u sektoru trgovine – da za gotovo svako postavljeno pitanje izraze svoja mišljenja, komentare i prijedloge. Ovi prikupljeni podaci analizirani su kvalitativno, čime je omogućen širi i dublji uvid u stvarno stanje na terenu u različitim sredinama. Istovremeno, radnicama i radnicama pružena je prilika da iznesu svoj stav o mjeri zabrane rada nedjeljom i praznicima, što je od posebnog značaja za Sindikat trgovine i uslužnih djelatnosti BiH. Naime, iako se ova mjera direktno tiče njihovih radnih prava, uvjeta rada i ravnoteže između privatnog i profesionalnog života, njihova prisutnost u javnim raspravama o ovoj temi bila je minimalna. Stoga je anketom omogućeno da u otvorenom pitanju iznesu svoja mišljenja i pošalju poruke ekonomskim stručnjacima, medijima, sindikatu ili donosiocima odluka. Svi prikupljeni odgovori su sumirani, analizirani i predstavljeni u relevantnim

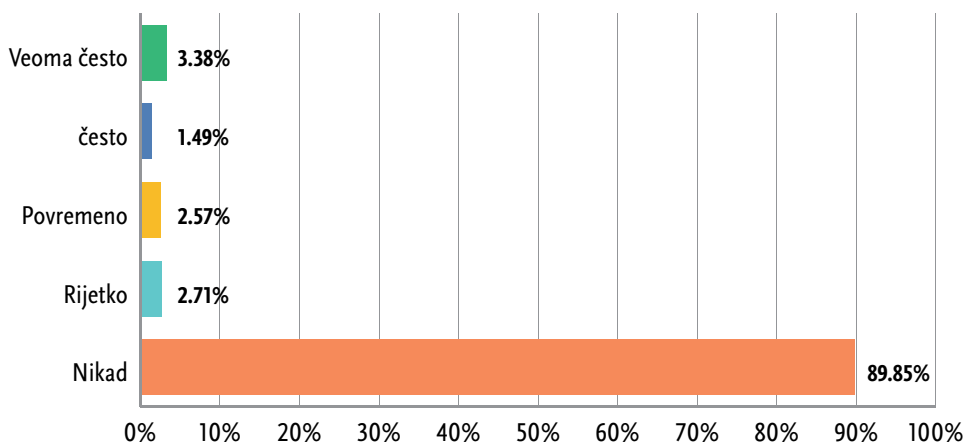
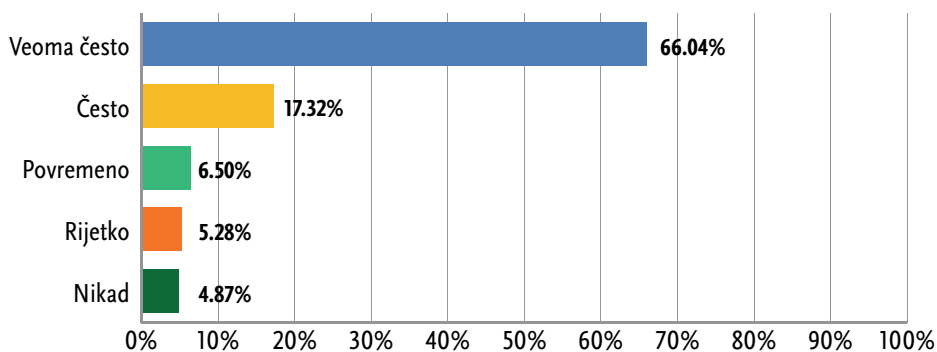
poglavljima ovog izvještaja kako bi se osiguralo da se glas radnika i radnica jasno prenese ključnim akterima u donošenju odluka.

Pored navedenog, u istraživanju je korištena i kvantitativna sekundarna analiza podataka. Ova metoda podrazumijeva prikupljanje, obradu i analizu već postojećih, službeno objavljenih podataka iz relevantnih izvora, u ovom slučaju Federalnog zavoda za statistiku. Sekundarna analiza omogućila je istraživanje trendova na temelju historijskih i aktuelnih statističkih indikatora, kao što su promet u sektoru trgovine, ostvareni profiti i zaposlenost. U okviru ovog istraživanja, primijenjene su deskriptivne statističke tehnike, usporedna analiza prije i poslije implementacije zakonske mjere, te interpretacija podataka putem vizualizacija i ekonomskih pokazatelja. Posebna pažnja posvećena je analizi realnih indeksa volumena, koji omogućavaju uvid u stvarni obim prodaje bez uticaja inflacije. Pored toga, analizirani su podaci o neto dobiti trgovinskih preduzeća kako bi se procijenio finansijski učinak sektora nakon uvođenja zakonske mjere zabrane rada nedjeljom i praznicima. U segmentu zaposlenosti korišteni su podaci o broju zaposlenih i primanjima unutar trgovinskog sektora.

PRIMJENA MJERE ZABRANE

Provedena anketa pokazuje drastičnu promjenu u učestalosti rada nedjeljom i praznicima nakon 14.11.2024. godine odnosno nakon stupanja na snagu novog Zakona o unutrašnjoj trgovini FBiH. Prije stupanja novog Zakona, većina ispitanika iz oblasti sektora trgovine je često ili veoma često radila ovim danima, dok je nakon njegovog stupanja na snagu ogromna većina prestala raditi u tom periodu. Skoro 84% ispitanika (616 od 739) je radilo često ili veoma često nedjeljom i praznicima, što pokazuje da je rad u ovom periodu bio pravilo, a ne izuzetak. Samo 4.87% ispitanika nikada nije radilo ovim danima.

Ilustracija 4: Rad nedjeljom i praznicima prije (grafikon 1) i poslije (grafikon 2) stupanja na snagu novog Zakona o unutrašnjoj trgovini Federacije BiH, odnosno prije i nakon 14.11.2024. godine (N=739)

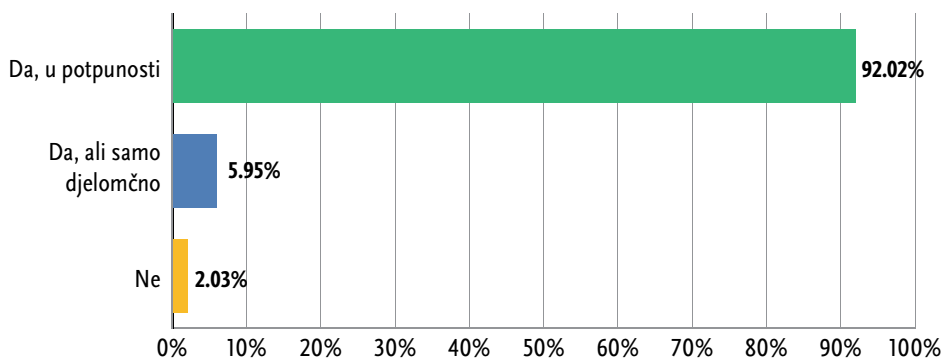
Nakon što je Zakon stupio na snagu, čak 89.85% ispitanika više ne radi nedjeljom i praznicima, dok se broj onih koji rade veoma često ili često smanjio sa 83.36% na samo 4.87%. Rezultati istraživanja potvrđuju da je donošenje zakonske regulative imalo direktan i snažan utjecaj na radne navike u trgovinskom

sektoru. Rad nedjeljom i praznicima, koji je ranije bio standardna praksa, sada je sveden na minimum, što pokazuje visoku efikasnost provođenja Zakona.

Kada uporedimo odgovore učesnika/ca ankete po kantonima, rezultati ankete pokazuju da se rad nedjeljom i praznicima i dalje praktikuje, uprkos zakonskoj zabrani, najčešće u Kantonu Sarajevo, Hercegovačko-neretvanskom kantonu i Zeničko-dobojskom kantonu, dok se u Posavskom, Bosansko-podrinjskom i Kantonu 10 rjeđe ili nikako ne radi nedjeljom.

Na pitanje da li njihov poslodavac poštuje mjeru zabrane rada nedjeljom i praznicima, radnice i radnici u anketi pokazuju da velika većina poslodavaca u potpunosti poštuje zabranu rada nedjeljom i praznicima. Konkretno, 92,02% ispitanika (680 od ukupno 739) izjavilo je da njihov poslodavac u potpunosti primjenjuje ovu mjeru, što ukazuje na visok stepen usklađenosti s novim zakonskim propisima. Međutim, 5,95% ispitanika (44 osobe) navodi da njihov poslodavac djelomično poštuje ovu zabranu. Ovo može značiti da se u nekim slučajevima rad ipak obavlja u ograničenom obimu ili da postoje izuzeci u primjeni mjere. S druge strane, 2,03% ispitanika (15 osoba) izjavilo je da njihov poslodavac uopće ne poštuje zabranu rada nedjeljom i praznicima. Iako je ovaj postotak relativno nizak, on ipak ukazuje na postojanje određenih nepravilnosti i potencijalno nepoštivanje zakona od strane manjeg broja poslodavaca. Ovi podaci potvrđuju da je mjera zabrane rada nedjeljom i praznicima u velikoj mjeri implementirana i poštovana, ali da i dalje postoje izolirani slučajevi gdje poslodavci ne primjenjuju zakon u potpunosti. Daljnje praćenje i eventualne inspeksijske kontrole mogu biti ključne za osiguravanje dosljedne primjene zakona u svim sektorima trgovine.

Ilustracija 5: Da li vaš poslodavac poštuje mjeru zabrane rada nedjeljom i praznicima? (N=739)

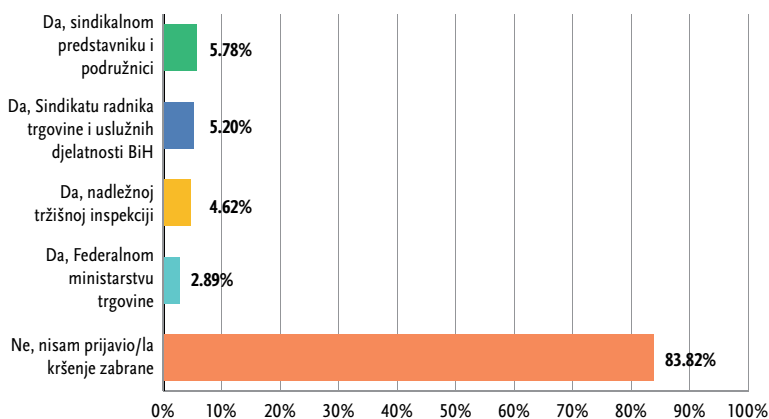

Za 44. slučaja koji su zabilježeni provedenom anketom gdje su radnici i radnice naveli/e da njihov poslodavac samo djelomično poštuje zabranu rada nedjeljom i praznicima, ova kršenja Zakona se dešavaju u 28. gradova i općina i to: Banovići, Bihać, Bosanska Krupa, Breza, Bugojno, Cazin, Centar Sarajevo, Čapljina, Donji Vakuf, Glamoč, Goražde, Gradačac, Ilijaš, Kakanj, Ljubuški, Mostar, Novi Grad, neimenovan grad u HBŽ Novi Grad Sarajevo, Posušje, Stari Grad, Tešanj, Tomislavgrad, Tuzla, Visoko, Vitez, Zenica, i Živinice.

Za 15. slučajeva koji su zabilježeni provedenom anketom gdje su radnici i radnice naveli/e da se zabrana rada nedjeljom i praznicima uopšte ne poštuje kod njihovog poslodavca, dešavaju se u 12. gradova i općina: Bugojno, Centar Sarajevo, Čapljina, Čitluk, Konjic, Mostar, Novi Grad Sarajevo, Novo Sarajevo, Orašje, Trnovo, Zenica, Živinice.

Rezultati ankete ukazuju na različite oblike kršenja zabrane rada nedjeljom i praznicima, pri čemu se najčešće prijavljuju alternativni načini angažmana radnika, koji formalno ne uključuju direktnu prodaju, ali i dalje zahtijevaju prisustvo zaposlenih u trgovinama. Najčešće prijavljena zloupotreba je rad na inventurama (18.09%), što sugerira da poslodavci koriste dane zabrane za aktivnosti koje ne uključuju kupce, ali i dalje obavezuju radnike na dolazak. Također, 12.77% ispitanika navodi da je trgovina ipak otvorena za kupce, dok su drugi oblici rada prikriveni kroz slaganje robe (12.23%) i čišćenje radnje (7.98%), čime se pokušava zaobići zakonska regulativa. Unos robe je prijavljen u manjoj mjeri (3.72%), ali i dalje ukazuje na nastavak radnih aktivnosti u dane zabrane. Ovi podaci ukazuju na potrebu za strožim nadzorom provedbe zakona, budući da se zabrana rada često formalno izbjegava kroz aktivnosti koje nisu direktno povezane s prodajom, ali i dalje angažiraju radnike tokom neradnih dana.

Ilustracija 6: Upućene prijave radnika/ca za kršenje zabrane rada nedjeljom i praznicima (N=173)

Rezultati ankete jasno pokazuju izuzetno nizak stepen prijavljivanja kršenja zabrane rada nedjeljom i praznicima, što ukazuje na nedostatak povjerenja u nadležne institucije ili strah od posljedica prijave. Od ukupnog broja ispitanika koji nisu prijavili nepravilnosti (83.82%), njih 26% to nisu uradili iako njihov poslodavac nikako ili samo djelomično primjenjuje zabranu rada nedjeljom i praznicima, što sugerira da radnici ili nisu informisani o mehanizmima zaštite, ili se suočavaju s pritiscima i nesigurnošću u vezi s mogućim sankcijama od strane poslodavaca. Među onima koji su se odlučili na prijavu, najviše ih se obratilo sindikalnom predstavniku i podružnici (5.78%), zatim Sindikatu radnika trgovine i uslužnih djelatnosti BiH (5.20%), dok su prijave nadležnoj tržišnoj inspekciji (4.62%) i Federalnom ministarstvu trgovine (2.89%) bile još rjeđe. Ovi podaci ukazuju na potrebu za jačom institucionalnom podrškom, efikasnijim mehanizmima zaštite prijavitelja te većom sindikalnom i inspeksijskom aktivnošću u nadzoru provedbe zakonske zabrane rada nedjeljom i praznicima.

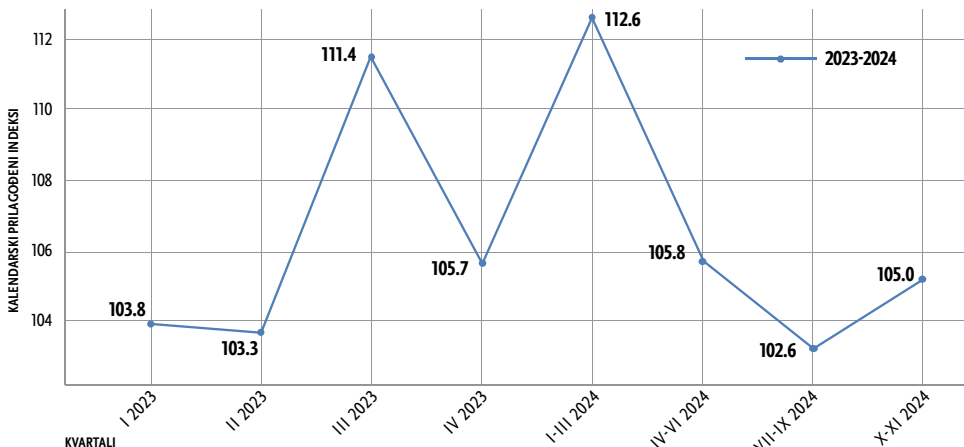
S obzirom da Zakon pruža mogućnost općinama da podnesu formalni zahtjev za odobrenje prema Vladi FBiH za izuzeće zabrane rada nedjeljom i praznicima, u okviru istraživanja provjerili smo broj i nazive općina koje su podnijele ovakve zahtjeve, posebno jer su predstavnici nekoliko općina kroz medije najavili da će podnijeti zahtjeve. Prema informaciji iz Ministarstva trgovine FBiH, općine Pale (FBiH) i Trnovo (FBiH) uputile su zahtjeve Vladi Federacije BiH za izuzeće od zabrane rada nedjeljom i praznicima. Međutim, njihovi zahtjevi nisu sadržavali ključne informacije koje su propisane Zakonom, uključujući podatke o uticaju na promet i zaposlenost, što su obavezni elementi svake aplikacije. Zbog toga im je dat rok od mjesec dana da dopune zahtjeve sa potrebnim podacima. Budući da se ove općine nisu oglasile u zadanom roku, Ministarstvo je smatralo da su zahtjevi automatski odbijeni. Pored toga, u toku istraživanja Općina Tešanj podnijela je svoj zahtjev za odobrenje rada nedjeljom i praznicima, ali je postupak još uvijek bio u fazi razmatranja u trenutku pripreme ove analize.

EKONOMSKI UTICAJI MJERE NA SEKTOR TRGOVINE

Uzimajući u obzir da ključne kritike protiv uvođenja mjere zabrane rada nedjeljom i praznicima ističu negativne ekonomske posljedice, uključujući smanjenje prometa, gubitak radnih mjesta i smanjenje plata u sektoru trgovine zbog promjena u potrošačkim navikama, ovo poglavlje se fokusira na statističku analizu relevantnih pokazatelja s obzirom da se mjera primjenjuje već par mjeseci. U periodu pripreme ovog istraživanja, službeni statistički podaci su bili dostupni samo do prvog mjeseca 2025. godine a neki podaci samo do kraja 2024. godine, te su analizirani podaci za dva i po mjeseca nakon uvođenja mjere. Podaci za ovaj period su upoređeni sa trendovima u toku čitave 2024. ali i prethodne 2023. godine za iste mjesece u nekim slučajevima kako bi se stekao uvid da li je došlo do drastične promjene u prometu, zaposlenosti i platama nakon uvođenja mjere zabrane rada nedjeljom i praznicima.

Kako bismo stekli uvid u uticaj zabrane rada nedjeljom i praznicima na promet sektora trgovine, koristiti ćemo kalendarski prilagođene indekse ukupnog prometa trgovine na malo. Indeksi se prilagođavaju za broj radnih dana u mjesecu, što je ključno jer se zabrana rada nedjeljom i praznicima direktno odnosi na promjene u dostupnim radnim danima. Time će nam ovi podaci pomoći da identifikujemo da li je došlo do smanjenja prometa zbog nove regulative, a ne zbog drugih faktora. Podatke o prometu u sektoru trgovine odnose se na maloprodaju jer zabrana rada nedjeljom i praznicima primarno pogađa trgovine koje posluju u sektoru maloprodaje (supermarketi, butici, prodavnice prehrambenih proizvoda, robe široke potrošnje, i sl.).

Ilustracija 7: Kalendarski prilagođeni indeksi prometa trgovine na malo u FBiH, po kvartalima 2023-2024. godine. Izvor: Federalni zavod za statistiku

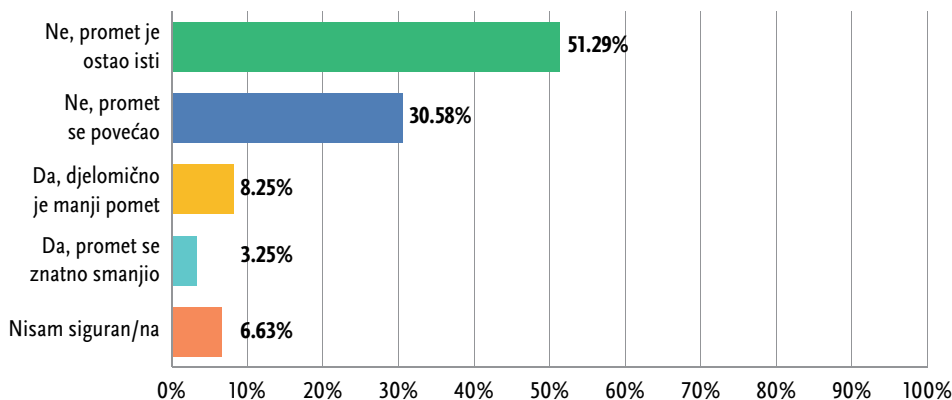
S obzirom na to da je zabrana rada nedjeljom i praznicima uvedena 14.11.2024. godine, analiziramo smo posljednji kvartal 2024. godine (X-XII 2024.) i uporedili ga s prethodnim kvartalima i istim periodom prethodne godine kako bismo identifikovali potencijalne promjene. Poređenje sa prethodnim kvartalom (VII-IX 2024.) pokazuje da je indeks prometa porastao sa 102.6 na 105.0, što bi moglo značiti sezonski rast krajem godine (uobičajeno povećanje potrošnje uoči praznika). Prema tome, nema jasnog naglog pada u maloprodaji koji bi bio direktno povezan s zabranom rada. Poređenje sa istim periodom prošle godine (X-XII 2023.) pokazuje da je indeks isti (105.0), što znači da nema značajne razlike u ukupnom prometu. Ako je zabrana imala neki uticaj, vjerovatno je kompenzirana povećanjem prometa u drugim danima ili drugim prodajnim kanalima (npr. online trgovina).

„Promet je manji zbog raznoraznih bojkota ovih dana, i smatram da treba nastaviti.“

Menadžerica poslovnice iz Mostara

Ove rezultate analize potvrđuju i analize Porezne uprave FBiH. Naime, prema najnovijim kvartalnim podacima Porezne uprave FBiH, odluka o uvođenju neradne nedjelje nije izazvala pad prometa u trgovinskom sektoru, već je, naprotiv, došlo do njegovog povećanja. U periodu od 17.11.2023. do 17.02.2024. godine, ukupni fiskalizovani promet u maloprodaji Federacije BiH iznosio je 3,74 milijarde KM, dok je godinu dana kasnije, nakon implementacije odluke o neradnoj nedjelji, porastao na 3,81 milijardu KM, što znači da je zabilježen nominalni rast od 67,2 miliona KM.

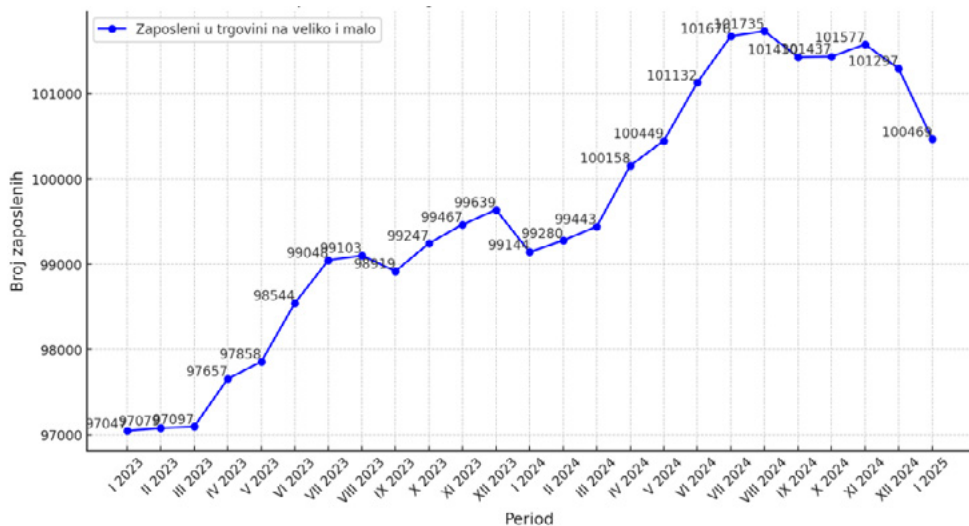
Ilustracija 8: Percepcije radnika/ca o uticaju mjere zabrane rada nedjeljom i praznicima na promet u njihovoj trgovini

Također, i rezultati ankete pokazuju da zabrana rada nedjeljom i praznicima nije imala značajan negativan uticaj na promet u sektoru trgovine, budući da većina ispitanika smatra da je ostao isti ili se čak povećao. Više od polovine učesnika ankete (51.29%) navodi da promet nije pretrpio promjene, dok 30.58% ispitanika ističe da se promet čak povećao, što sugerira da su kupovne navike potrošača prilagođene novim uslovima i da se prodaja redistribuirala na ostale dane u sedmici. S druge strane, samo 8.25% ispitanika smatra da se promet djelomično smanjio, dok 3.25% njih ukazuje na znatno smanjenje prometa, što sugerira da je uticaj ove mjere varirao u zavisnosti od vrste trgovine i njenog poslovnog modela. Manji broj ispitanika (6.63%) nije siguran u promjene, što može ukazivati na nedostatak uvida u poslovne pokazatelje ili nesigurnost u procjeni dugoročnih efekata. Ovi rezultati potvrđuju da zabrana rada nedjeljom nije dovela do ekonomskih gubitaka, već da je trgovinski sektor uglavnom uspješno prilagodio poslovanje novim okolnostima.

Ilustracija 9: Zaposlenost u trgovini na veliko i malo u FBiH, I.2023 - I.2025.godine

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Analiza zaposlenosti u sektoru trgovine za period od prvog mjeseca 2023. godine do prvog mjeseca 2025. godine pokazuje postepeni rast sa manjim oscilacijama. Najveći broj zaposlenih u sektoru trgovine zabilježen u III kvartalu 2024. (101,735), nakon čega slijedi blagi pad, te je zabilježeno blago smanjenje zaposlenosti u I.2025. (100,469) u odnosu na prethodni period.

Međutim, rezultati ankete ukazuju da zabrana rada nedjeljom i praznicima nije imala negativan uticaj na sigurnost radnih mjesta za većinu ispitanika. 30.72% ispitanika ocjenjuje svoju poziciju kao vrlo sigurnu, smatrajući da je poslodavac osigurao stabilnost njihovog radnog mjesta, dok 17.32% njih navodi da se njihovi radni uvjeti nisu pogoršali, a neki čak smatraju da su postali i bolji.

Tabela 2: Percepcije radnika/ca o uticaju mjere na sigurnost njihovog radnog mjesta.

	%	Br.
Vrlo sigurno – Poslodavac je osigurao stabilnost mog radnog mjesta	30.72%	227
Sigurno – Imam iste ili čak bolje uvjete nego prije	17.32%	128
Neutralno – Nema promjena u sigurnosti mog posla	44.25%	327
Nesigurno – Postoji rizik da mi se smanje sati ili da dobijem lošije uvjete	2.84%	21
Vrlo nesigurno – Mogu izgubiti posao ili mi je ugovor ugrožen	4.87%	36
UKUPNO		739

Također, 44.25% ispitanika izjavljuje da je njihova situacija neutralna, te da nema promjena u sigurnosti posla, što sugerira da je zabrana rada nedjeljom i praznicima bila dobro prihvaćena od strane poslodavaca, bez negativnog uticaja na radnu stabilnost. Samo 2.84% radnika smatra da postoji rizik smanjenja sati ili pogoršanja uvjeta, dok 4.87% navodi da se osjećaju nesigurno, ali taj postotak ostaje vrlo mali. Ovi podaci potvrđuju da mjera nije rezultirala značajnim gubicima radnih mjesta ili destabilizacijom radnih uvjeta, što upućuje na pozitivan uticaj ove mjere na sigurnost zaposlenih. Štoviše, u otvorenim pitanjima, učesnici/ce ankete navode da u nekim trgovinama konkursi za nove radnike su stalno otvoreni, te da postoji problem s pronalaskom radne snage. Također, nekoliko ispitanika navodi da su se poslodavci prilagodili situaciji preraspodjelom radnih zadataka, što je dovelo do veće radne opterećenosti za one koji su ostali zaposleni.

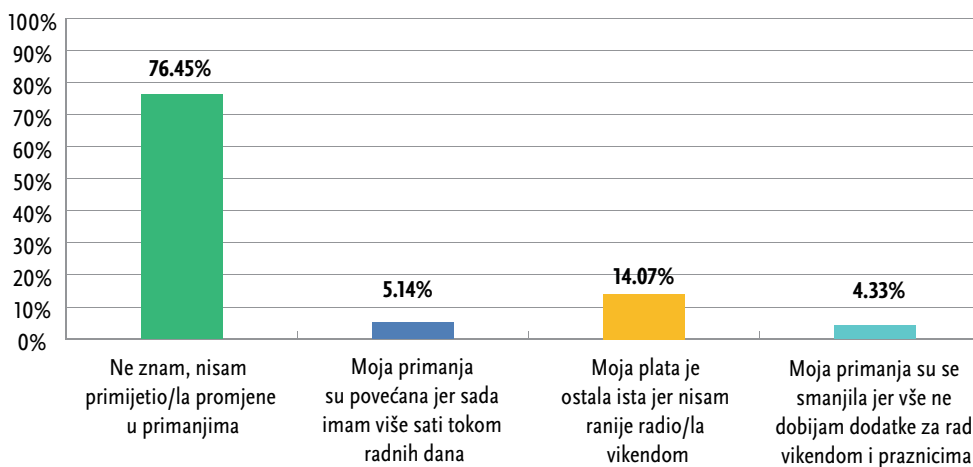
Tabela 3: Zaposlenost u XII.2024. i I.2025. mjesecima po područjima privrede u FBiH

Izvor: Federalni zavod za statistiku

	Područja	I. 2024	XII. 2024	I. 2025	Razlika u zaposlenosti (I.2025. u poređenju XII. 2024.)
A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	10920	11423	11055	-368
B	Vađenje ruda i kamena	10654	10287	10255	-32
C	Prerađivačka industrija	104599	103797	102666	-1131
D	Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	8470	8626	8628	2
E	Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	8594	8602	8550	-52
F	Građevinarstvo	25691	27055	26490	-565
G	Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	99144	101297	100469	-828
47	Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	62481	63291	62639	-652
H	Prijevoz i skladištenje	25375	25149	25262	113
I	Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	27235	28691	28236	-455
J	Informacije i komunikacije	20794	21081	21054	-27
K	Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	11982	12340	12288	-52
L	Poslovanje nekretninama	2453	2538	2535	-3
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	18732	19168	19065	-103
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	14353	15042	14843	-199
O	Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	47875	47993	47773	-220
P	Obrazovanje	46722	48034	47680	-354
Q	Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	37691	39318	39228	-90
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	9657	9645	9608	-37
S	Ostale uslužne djelatnosti	11175	11756	11606	-150
	UKUPNO	542116	551842	547291	-4551

Međutim, ukoliko pogledamo zaposlenost po svim područjima privrede u FBiH, evidentno je da je došlo do pada broja zaposlenosti u svim sektorima, pa i u sektoru trgovine. Ova činjenica pokazuje da pad zaposlenosti nije vezan za mjeru zabrane rada nedjeljom i praznicima u trgovinskim objektima, nego da je u pitanju nešto što ima efekat na cijelu privredu. Tabela 3. prikazuje zaposlenost u zadnjem mjesecu 2024. godine i prvom mjesecu 2025. godine ilustrirajući pad zaposlenosti, a posebno u sektorima koji zapošljavaju najveći broj radnika i radnica s minimalnim primanjima, odnosno prerađivačkoj industriji, građevini, ugostiteljstvu i trgovini. Upravo u prvom mjesecu 2025. godine Vlada FBiH donijela je odluku o povećanju minimalne plate u FBiH od 1. januara 2025. godine na 1.000 KM (511 eura) može se dovesti u vezu sa smanjenjem zaposlenosti, posebno u sektorima koji zapošljavaju veliki broj radnika sa niskim primanjima, poput trgovine. Često, povećanje troškova rada bez paralelne fiskalne reforme i smanjenja doprinosa može rezultirati smanjenjem broja radnih mjesta.

Ilustracija 10: Uticaj mjere zabrane rada nedjeljom i praznicima na primanja radnika/ca u sektoru trgovine

Činjenicu da uticaj na pad zaposlenosti nema veze s uvođenje zabrane rada nedjeljom i praznicima potvrđuju i rezultati ankete koji ukazuju da nije bilo značajnih negativnih efekata na primanja radnika nakon uvođenja zabrane rada nedjeljom i praznicima. Većina ispitanika (76.45%) navodi da nije primijetila promjene u svojim primanjima, što sugerira da su plata i beneficije ostale stabilne i nisu pretrpjele negativne efekte zbog zabrane rada nedjeljom. Također, 14.07% ispitanika ističe da njihova primanja nisu bila pogođena, jer nisu ranije radili vikendom. Iako manji broj ispitanika (5.14%) ističe da su njihova primanja povećana zbog veće radne satnice tokom radnih dana,

ovo ukazuje da je zabrana rada nedjeljom omogućila bolje raspoređivanje radnih sati, što je imalo pozitivne finansijske efekte za neke radnike. Samo mali postotak ispitanika (4.33%) navodi da su primanja smanjena, jer su izgubili dodatke za rad vikendom, što je pokazatelj da je za većinu radnika zabrana rada nedjeljom imala neutralan ili pozitivan uticaj na njihov prihod.

Prema tome, ekonomski efekti zabrane rada nedjeljom i praznicima u sektoru trgovine nisu rezultirali očekivanim negativnim posljedicama koje su predviđali kritičari ove mjere. Analiza prometa trgovine na malo pokazuje da nije došlo do značajnog pada u prometu, već se čini da je došlo do redistribucije prometa na druge dane u sedmici. Nadalje, anketni podaci ukazuju na to da većina radnika nije primijetila promjene u prometu u trgovinama u kojima rade. Niti su primjetili smanjenje svojih primanja i osjećaju nesigurnost za svoje radno mjesto. Iako analiza zaposlenosti otkriva blagi pad broja zaposlenih u sektoru trgovine u januaru 2025. godine, taj pad vidljiv i u svim drugim sektorima privrede, posebno onima koji zapošljavaju radnike s nižim primanjima. Ova činjenica sugerira da zabrana rada nedjeljom nije ključni faktor smanjenja zaposlenosti, već da je vjerovatno u vezi s drugim ekonomskim promjenama, prije svega povećanja minimalne plate u januaru 2025. godine. U konačnici, dosadašnji podaci ne ukazuju na drastične negativne posljedice zabrane rada nedjeljom i praznicima na sektor trgovine. Naprotiv, sektor se, čini se, uspješno prilagodio novim uslovima poslovanja, a ukupan promet je ostao stabilan.

UTICAJ MJERE NA KVALITET RADA I RADNIČKE ODNOSE

Uvođenje zabrane rada nedjeljom i praznicima imalo je značajan uticaj na kvalitet rada i radničke odnose u sektoru trgovine, reflektujući se na organizaciju posla, radne uslove i opšte zadovoljstvo zaposlenih. Ova mjera donijela je pozitivne promjene za većinu radnika, omogućavajući im više vremena za porodicu, odmor i privatne aktivnosti, dok su neki istakli poboljšanje mentalnog i fizičkog zdravlja te veću produktivnost na poslu. Ovo poglavlje analizira kako je zabrana rada nedjeljom uticala na svakodnevne radne obaveze, dinamiku radnog kolektiva i opštu radnu atmosferu, uzimajući u obzir iskustva i percepcije samih zaposlenih.

Tabela 4: Promjene na ravnotežu privatnog i poslovnog života nakon uvođenja mjere zabrane rada nedjeljom i praznicima

Imam više vremena za porodicu i prijatelje	73.34%	542
Imam više vremena za odmor	41.14%	304
Imam više vremena za privatne aktivnosti	38.84%	287
Osjećam se manje iscrpljeno i imam bolju kvalitetu života	39.24%	290
Moje mentalno i fizičko zdravlje se poboljšalo	35.72%	264
Produktivnija/i sam na poslu	29.63%	219
Nema značajnih promjena	10.15%	75
Teže mi je organizovati radne obaveze jer je posao postao intenzivniji tokom sedmice	5.41%	40
Gužve u trgovini su veće, pa je posao postao stresniji	6.50%	48
Drugo	5.55%	41
UKUPNO		2110

Rezultati ankete jasno pokazuju da je zabrana rada nedjeljom i praznicima pozitivno utjecala na kvalitetu života većine zaposlenih u trgovinskom sektoru. Najveći broj ispitanika (73.34%) navodi da sada imaju više vremena za porodicu i prijatelje, dok značajan dio njih ističe da su im se povećale mogućnosti za odmor (41.14%) i privatne aktivnosti (38.84%). Poboljšanja su primijećena i u mentalnom i fizičkom zdravlju (35.72%), kao i u smanjenju iscrpljenosti i općem poboljšanju kvaliteta života (39.24%), što ukazuje na pozitivan psihološki i fizič-

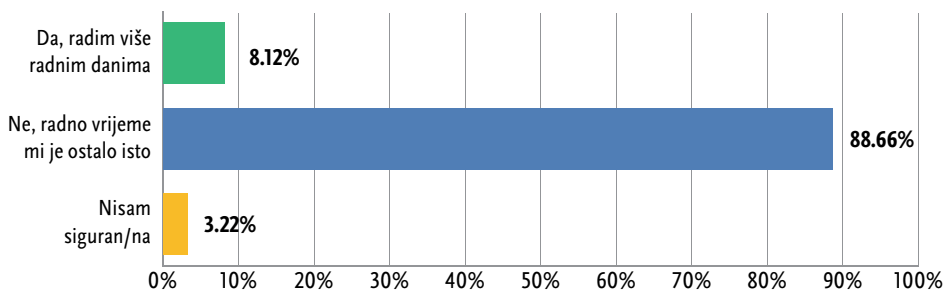
ki učinak ove mjere. Također, 29.63% ispitanika smatra da su sada produktivniji na poslu, što može sugerirati da bolje organizovan raspored rada doprinosi efikasnosti. S druge strane, manji broj ispitanika (10.15%) navodi da nema značajnih promjena, dok 5.41% ističe da je sada teže organizovati radne obaveze zbog intenzivnijeg tempa tokom sedmice. Također, 6.50% ispitanika primjećuje veće gužve u trgovinama, što je povećalo stres na radnom mjestu. Ovi podaci ukazuju na to da je zabrana rada nedjeljom uglavnom donijela pozitivne promjene u privatnom i poslovnom životu zaposlenih, iako su neki radnici suočeni s izazovima prilagođavanja novim radnim uslovima.

Uvođenje zabrane rada nedjeljom i praznicima u trgovinskom sektoru izazvalo je brojne reakcije među zaposlenima. Kvalitativni odgovori ispitanika jasno ukazuju na pozitivan doživljaj ove mjere, pri čemu dominira osjećaj olakšanja, zadovoljstva i poboljšanja kvaliteta života. Većina učesnika/ca anekte ističe da im je radno vrijeme ostalo nepromijenjeno, pri čemu rade standardnih 40 sati sedmično, ali sada s jednim garantovanim slobodnim danom. Neki radnici navode da su prije zabrane imali jedan kraći radni dan u sedmici, koji je sada ukinut, što im je smanjilo fleksibilnost. Također, pojedini učesnika/ca anekte smatraju da je sada lakše organizovati radne obaveze, dok drugi upozoravaju da je došlo do povećanja opterećenja radnim danima, posebno petkom, subotom i ponedjeljkom, kada su gužve veće.

„30 godina rada u trgovini i nikad nije bilo ni godišnjeg odmora niti vikenda slobodnog, samo rad, rad do iznemoglosti. Uvođenjem ove neradne nedjelje toliko ste učinili za nas radnike u trgovini da niste ni svjesni koje su to blagodeti za jednog radnika da ima taj dan za porodicu.“

Blagajnica iz Lukavca

Ilustracija 11: Uticaj mjere zabrane rada nedjeljom i praznicima na radno vrijeme

Kvantitativni odgovori učesnika/ca anekete po pitanju radnog vremena pokazuju da zabrana rada nedjeljom i praznicima nije značajno promijenila radno vrijeme za veliku većinu zaposlenih u trgovinskom sektoru. Čak 88.66% ispitanika navodi da im je radno vrijeme ostalo isto, što sugerira da je većina poslodavaca uspješno prilagodila poslovanje novim uslovima bez potrebe za dodatnim radnim opterećenjem tokom sedmice. Ipak, 8.12% zaposlenih izjavilo je da sada rade više radnim danima, što može ukazivati na preraspodjelu smjena, povećanje obima posla ili intenzivniji radni tempo kako bi se nadoknadio neradni dan. Manji broj ispitanika (3.22%) nije siguran da li je došlo do promjene, što može upućivati na subjektivne razlike u percepciji uticaja ove mjere. Ovi podaci ukazuju na to da, iako zabrana rada nedjeljom nije generalno povećala radno opterećenje, za dio radnika je dovela do zahtjevnijeg radnog ritma tokom radne sedmice.

Emocionalna dimenzija promjene izražena je i kroz pisane odgovore radnika i radnica koji sada imaju priliku odmarati i provoditi vrijeme sa porodicom. „Sada odmaram i uživam sa porodicom.“ Ovaj odgovor reflektira važnost slobodnog vremena za porodični i društveni život, što potvrđuje da zabrana rada nedjeljom ne donosi samo ekonomske posljedice, već i značajan psihološki i socijalni benefit za radnike. Posebno je upečatljiv odgovor radnice koji ističe dugogodišnje iskustvo rada nedjeljom i olakšanje koje osjeća nakon što su te radne obaveze ukinute: „Godinama sam radila nedjeljom, jedva sam dočekala da ne radim. Ko ne zna kako je to, nije radio preko 20 godina.“ Ova izjava naglašava dugoročnu iscrpljenost radnika u trgovini, gdje radna praksa uključuje gotovo neprekidni angažman bez adekvatnih dana odmora. Njeno iskustvo sugerira da je rad nedjeljom bio ne samo profesionalno zahtjevan, već i iscrpljujući na ličnom nivou. Na kraju, jedan od ispitanika sumira stav većine učesnika istraživanja rekavši: „Ovo je nešto najbolje što se moglo desiti.“ Ovaj odgovor kristalizuje generalnu podršku zabrani rada nedjeljom i potvrđuje da su radnici u sektoru trgovine prepoznali njen značaj.

„Oporavila sam se od kako odmaramo nedjeljom.“

Kasirka iz Novog
Grada Sarajevo

Rezultati ankete pokazuju da velika većina ispitanika (92.51%, odnosno 605 radnika) nije primijetila uvođenje novih radnih praksi koje bi negativno uticale na njihove radne odnose i opterećenost poslom nakon stupanja na snagu zabrane rada nedjeljom i praznicima. Međutim, 7.49% ispitanika (49 radni-

ka) navelo je da su poslodavci ipak uveli određene promjene koje su im otežale radne uslove. Iako je ovaj postotak relativno nizak, on ipak ukazuje na to da pojedini poslodavci koriste alternativne načine organizacije rada kako bi kompenzirali gubitke uzrokovane zabranom rada nedjeljom. Među najčešćim promjenama ispitanici navode produženo radno vrijeme, nepredvidive smjene i onemogućavanje korištenja godišnjih odmora petkom i subotom, pravdajući to povećanim prometom. Također, uočena je praksa smanjenja broja radnika, što je dovelo do većeg obima posla po zaposlenom. Radnici u pojedinim trgovinama ističu da se zabrana tehnički ne krši, ali da su pritisnuti većim narudžbama, povećanim radnim obavezama radnim danima i učestalijim inventurama, dok neki izvještavaju o prijetnjama otkazima ili prisilnom prekovremenom radu bez adekvatne kompenzacije. Pojedini poslodavci koriste međusmjene, fleksibilna radna vremena bez prethodne najave, a u tržišnim centrima uvedeno je radno vrijeme produženo do 22:30. Također, neki ispitanici navode da državni praznici nisu plaćeni, zbog čega su prisiljeni raditi dodatne sate kako bi "namirili fond", dok su u nekim slučajevima smjene proširene na rane jutarnje ili kasne večernje sate.

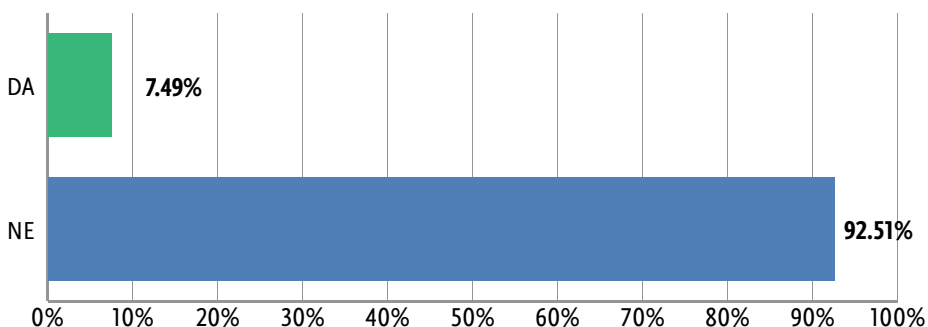
„Petkom i subotom promet je povećan, ali za mene je podnošljivo jer znam da ću nedjelju provesti sa porodicom.“

Blagajnica iz Vogošće

„Dok nas inspekcija nije opomenula da ne smijemo raditi, poslodavac je zahtijevao da radimo nedjeljom i praznicima iza zaključanih vrata.“

Prodavačica iz Donjeg Vakufa

Ilustracija 12: Da li su poslodavci uveli neke prakse i radne obaveze nakon uvođenja mjera zabrane rada nedjeljom i praznicima koje negativno utiču na radne odnose i opterećenost poslom (N=654)

Kvalitativni odgovori ispitanika potvrđuju da su inspekcije tržišta rano intervenirale, što je doprinijelo visokoj primjeni zabrane rada nedjeljom. Međutim, radnici/ce smatraju da su kazne preniske i isplative poslodavcima, te predlažu strože sankcije za dosljedniju primjenu zakona.

JAVNO MNIJENJE I UVOĐENJE MJERE

Medijsko izvještavanje o uvođenju zabrane rada nedjeljom i praznicima odigrava ključnu ulogu u oblikovanju javnog mnijenja i percepcije ove mjere. Kroz različite medijske kanale, od televizijskih emisija do online portala, informacije o uticajima na radnike, poslodavce i širu zajednicu često dolaze do publike u obliku koji može biti pristrasan ili nekompletan. Ovaj dio izvještavanja često nosi političku i ekonomsko-interesnu dimenziju, zbog čega je važno analizirati kako takve informacije utiču na radnike, njihove radne kolektive i sindikate. Percepcije tačnosti i valjanosti tih informacija imaju značajan uticaj na način na koji radnici doživljavaju ovu mjeru, bilo kao zaštitu svojih prava, ili kao prepreku u ostvarivanju ekonomskih interesa. U ovom poglavlju biće razmotrene različite stavove i uticaji medijskog izvještavanja, zajedno sa mišljenjima radnika o tome kako ove informacije oblikuju njihove radne okolnosti i profesionalne sigurnosti.

Rezultati ankete ukazuju na najveće povjerenje u sindikate i stručne organizacije, dok je najmanje povjerenje iskazano prema političkim strankama. Sindikat trgovine STBIH i Savez samostalnih sindikata BiH uživaju visok nivo povjerenja, sa 56.78% i 55.34% ispitanika koji smatraju da su njihove informacije tačne, što ukazuje na solidno povjerenje u njihovu ekspertizu i pristup temi zabrane rada nedjeljom. S druge strane, političke stranke poput Stranke demokratske akcije (SDA), Saveza za bolju budućnost (SBB), i Srpske demokratske stranke (SDS) imaju najveći postotak netačnih informacija prema odgovorima ispitanika, s 62.81%, 55.00% i 57.99% netačnih stavova, što sugerira nisko povjerenje u političke

“Svi koji nešto iznose nemaju jasan stav radnika, već preko poslodavaca ili povezanih njima bliskih ljudi. I niko od njih vikend ne radi, bujrum radite vi! Al’ ne nemaju gdje vrijeme trošit’ sad kad ni mi ne radimo pa bi da stalež radi da imaju gdje i koga tegobit.”

Voditeljica odjela iz Zenice

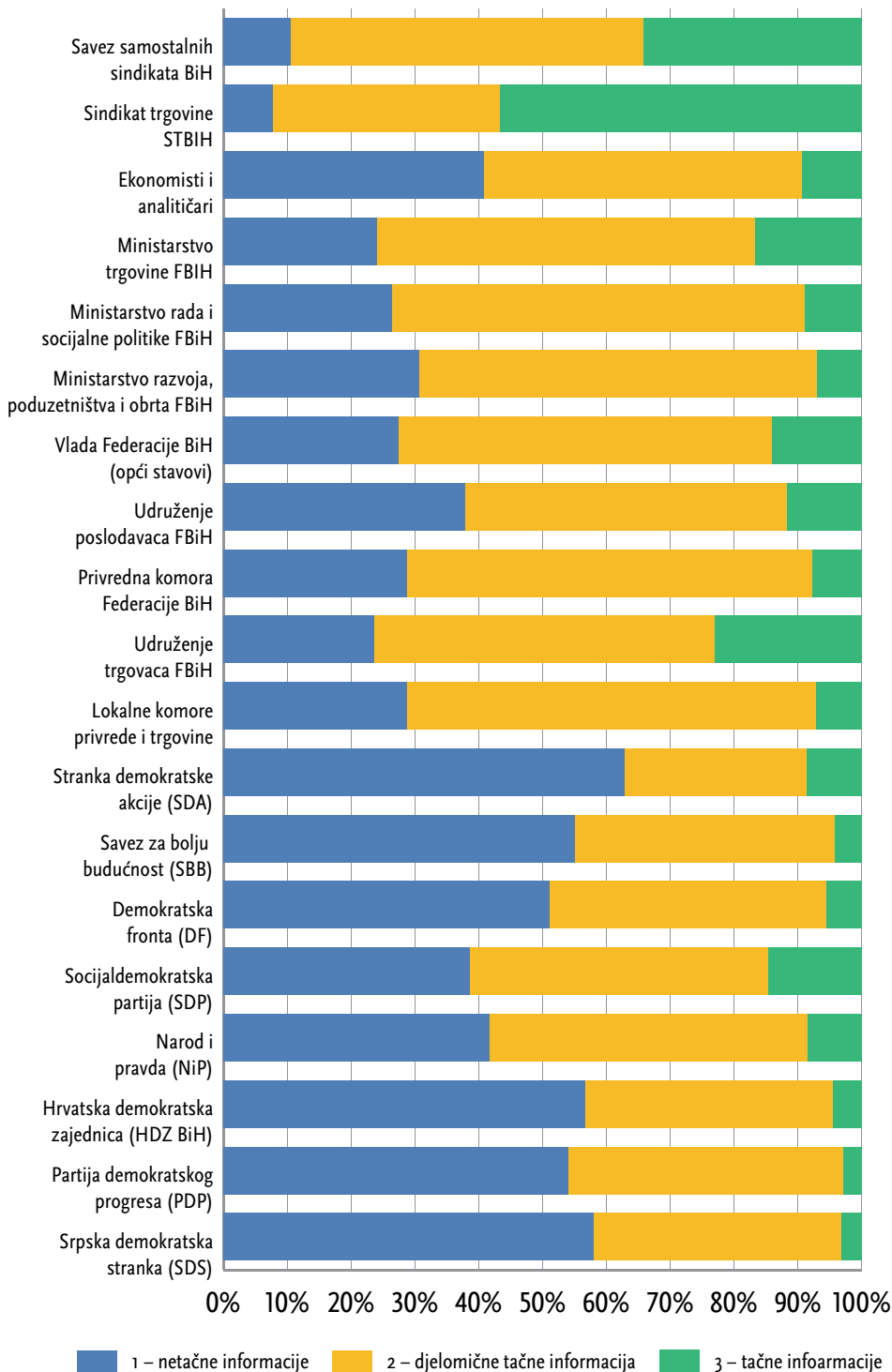
izjave vezane za ovu mjeru. Ovi podaci jasno ukazuju na to da ispitanici većinom smatraju da sindikati i stručne organizacije pružaju pouzdanije i tačnije informacije, dok političke stranke izazivaju skepticizam u vezi s temom zabrane rada nedjeljom i praznicima.

*„Svi koji su radili kod privatnika veći su eksperti i bolji poznavao-
ci stvarnog stanja kada je riječ o prihodima i rashodima.
Sramota je slušati gluposti koje iznose analitičari ili poslodavac
koji tvrdi da mu je lična dobit u milionima, uz dodatnu dobit
firme, dok žene koje rade jedva sastavljaju kraj s krajem, bog zna
kako. Konkretno, – stid me slušati o milionima, a godinama
izrabljuje radnike za minimalac. Uglavnom, svi rade isto.*

*Već civiliziran čovjek bi se stidio, dok se budala ponosi.
To je sramota za svaku vladu koja je omogućila 10% poreza na
dobit firmi, dok radnik plaća 30%. Sve skupa, to je divlji zapad
i bezvlašće u proteklih 30 godina. U iole uređenim sistemima to
bi bila krivična djela za zatvor. Mi, međutim, živimo kolektivno
ludilo i ponosimo se pohlepnim budalama. To se mora zakonski
riješiti kako bi nas uređeniji sistemi prestali posmatrati kao da
smo jučer sišli s grane.“*

Prodavačica iz Mostara

Ilustracija 13: Ocjena učesnika/ca ankete o tačnosti i validnosti izjava i informacija različitih društvenih aktera u vezi uvedene mjere zabrane rada nedjeljom i praznicima

Rezultati ankete također ukazuju na nisko povjerenje prema ekonomskim analitičarima u vezi s temom zabrane rada nedjeljom i praznicima. Iako 49.70% ispitanika smatra da su informacije ekonomista i analitičara djelomično tačne, značajan broj ispitanika (40.83%) ocjenjuje njihove izjave kao netačne. Samo 9.47% ispitanika smatra da su izjave ekonomskih analitičara tačne, što sugerira da ispitanici ne vjeruju u potpunosti analize koje dolaze od ekonomista o ovoj temi.

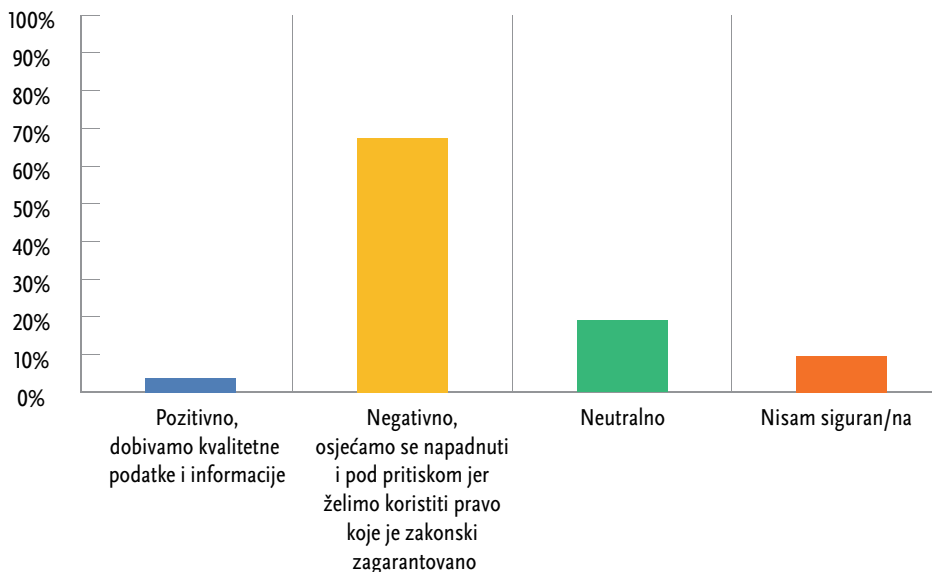
Rezultati ankete ukazuju na opšte nepovjerenje u nezavisnost i profesionalnost ekonomskih stručnjaka koji se pojavljuju u medijima. Najveći broj ispitanika (44.23%) smatra da ekonomski stručnjaci dijele podatke i informacije kako bi podržali stavove i interese određenih političkih stranaka, što ukazuje na percepciju političke pristranosti među stručnjacima. Takođe, 18.01% ispitanika smatra da ekonomski analitičari često dijele podatke kako bi podržali interese poslovnog sektora, dok 14.69% smatra da stručnjaci koriste temu za vlastitu promociju i vidljivost u medijima. S druge strane, samo 7.11% ispitanika vjeruje da ekonomski stručnjaci profesionalno i nezavisno dijele tačne i validne informacije. Ovi podaci ukazuju na djelomično nepovjerenje u ekonomiste kao izvore nezavisnih i objektivnih podataka, uz visoko prisutnu percepciju da mnogi stručnjaci oblikuju informacije u skladu sa političkim i poslovnim interesima.

Tabela 5: Stavovi učesnika/ca ankete o profesionalnosti i nezavisnosti ekonomskih stručnjaka koji dijele informacije vezano za mjeru zabrane rada nedjeljom i praznicima.

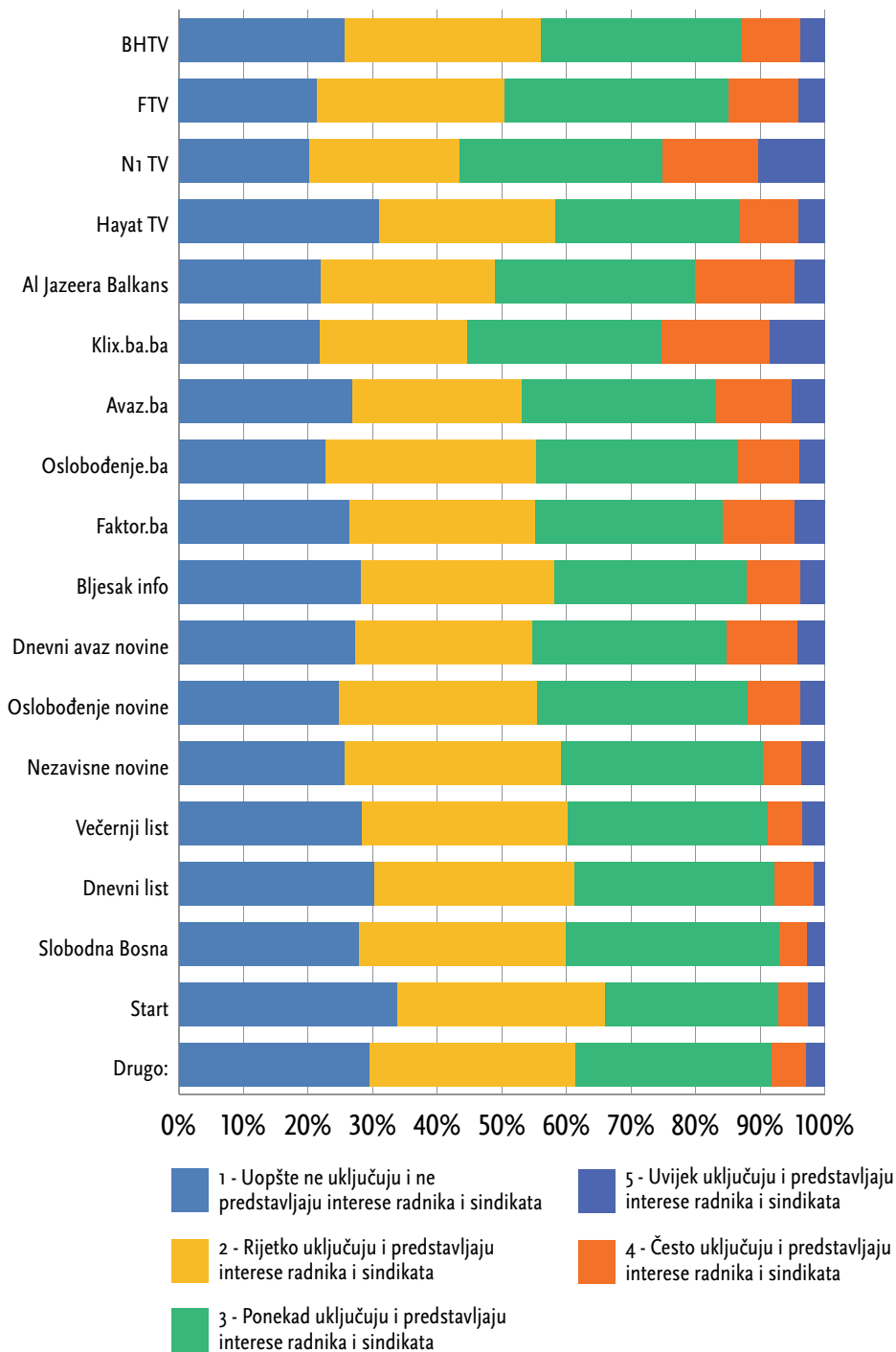
	%	br.
Ne, ekonomski stručnjaci dijele podatke i informacije kako bi podržali stavove i interese određenih političkih stranaka	44.23%	280
Djelomično, ekonomski stručnjaci profesionalno i nezavisno dijele stručne i validne podatke i informacije	22.91%	145
Nisam siguran/na	18.17%	115
Ne, ekonomski stručnjaci dijele podatke i informacije kako bi podržali stavove i interese poslovnog sektora	18.01%	114
Ne, ekonomski stručnjaci dijele podatke i informacije kako bi koristili temu za sopstvenu promociju i vidljivost u medijima	14.69%	93
Da, ekonomski stručnjaci profesionalno i nezavisno dijele stručne i validne podatke i informacije	7.11%	45

Rezultati ankete ukazuju na umjereno nepovjerenje u medije u Federaciji BiH kada je u pitanju zastupanje radničkih prava i interesa sindikata. Najveći broj ispitanika smatra da mediji rijetko ili povremeno uključuju i predstavljaju interese radnika i sindikata. Na primjer, BHTV i FTV su ocijenjeni sa 30.42% i 34.77% ispitanika koji smatraju da ponekad zastupaju radničke interese, dok manji postotak smatra da to rade često ili uvijek. Slično tome, Hayat TV i Al Jazeera Balkans su ocijenjeni s 30.99% i 26.95% ispitanika koji smatraju da ponekad pokrivaju radnička pitanja. Međutim, i dalje postoji značajan broj onih koji smatraju da mediji rijetko ili nikada ne izvještavaju o temama od interesa za radnike (npr. N1, BHTV i FTV sa 20.09%, 25.62% i 21.38% ispitanika koji smatraju da mediji uopšte ne uključuju radnička pitanja). Klix.ba i Faktor.ba prikazuju slične trendove, s mnogim ispitanicima koji ocjenjuju njihov pristup kao djelomično tačan, dok se povremeno spominje i smanjeno povjerenje u medije zbog njihove sklonosti prema političkim ili poslovnim interesima. Ukupno gledajući, radnička prava nisu adekvatno ili kontinuirano pokrivena u većini vodećih medija, što upućuje na potrebu za većim angažmanom u ovoj oblasti, posebno kada su u pitanju sindikati i radnici.

Ilustracija 14: Ocjena medija u FBiH od strane učesnika/ca ankete u pogledu objavljivanja informacija i izvještavanja u cilju zaštite radničkih prava i pružanja glasa radnicima i sindikatima (N=545)

Ilustracija 15: Uticaj negativnog izvještavanja na radnike/ce i njihove radne kolektive o temi zabrani rada nedjeljom i praznicima od strane ekonomskih stručnjaka/inja i netačne informacije u medijima (N=608)

Rezultati ankete jasno ukazuju na negativan uticaj medijskog izvještavanja i izjava ekonomskih stručnjaka na radnike u vezi sa zabranom rada nedjeljom i praznicima. Velika većina ispitanika (67.43%) navodi da se osjećaju napadnuto i pod pritiskom zbog negativnog narativa koji prati ovu temu, uprkos tome što oni samo žele koristiti svoje zakonski zagarantovano pravo. Ovaj podatak ukazuje na frustraciju među radnicima, koji smatraju da su njihovi interesi nedovoljno zastupljeni ili čak omalovaženi u javnom diskursu. S druge strane, samo 3.78% ispitanika smatra da dobijaju kvalitetne i korisne informacije, što ukazuje na nizak nivo povjerenja u medijsko izvještavanje i analize ekonomskih stručnjaka. Neutralan stav ima 19.08% ispitanika, dok 9.70% nije sigurno kako procijeniti situaciju. Ovi rezultati potvrđuju da je percepcija radnika o javnoj debati oko zabrane rada nedjeljom uglavnom negativna, te da postoji potreba za objektivnijim i uravnoteženijim pristupom u izvještavanju o ovoj temi, koji bi uvažavao perspektive i iskustva samih radnika.

Zaključno, rezultati ankete potvrđuju da je povjerenje radnika u izvore informacija o zabrani rada nedjeljom nisko, pri čemu sindikati i stručne organizacije uživaju najveću vjerodostojnost, dok političke stranke i ekonomski analitičari nailaze na značajan skepticizam. Percepcija da su ekonomski stručnjaci često vođeni političkim i poslovnim interesima dodatno umanjuje povjerenje u njihove analize, dok mediji, iako povremeno prenose radničke perspektive, ne pružaju konzistentnu i adekvatnu podršku u zaštiti njihovih prava. Opći zaključak je da negativno medijsko izvještavanje i nepouzdanе ekonomske analize stvaraju pritisak na radnike, dok istovremeno postoji izražena potreba za objektivnijim i uravnoteženijim pristupom u javnoj debati, koji bi doprinio boljoj regulaciji radnih prava.

„Ja iskreno mislim da nedjelja svima treba služiti za porodicu. Nadležni političari, ekonomisti, novinari i svi ostali koji inače ne rade nedjeljom, a žele da mi trgovci radimo kako bi oni imali gdje doći sa svojim porodicama, neka zaposle svoje supruge, majke, sestre i kćerke pa neka one rade nedjeljom. A ne da svoje dame zapošljavaju na budžete, gdje se ne radi ni subotom ni nedjeljom, a onda nama trgovcima sude. Sramota.“

Blagajnica iz Tuzle

SLJEDEĆI KORACI

Analiza uvođenja mjere zabrane rada nedjeljom i praznicima potvrđuje visoku stopu primjene Zakona i značajan pozitivan uticaj na kvalitet radnih mjesta u sektoru trgovine, produktivnost zaposlenih i šire socioekonomske faktore. Ovi rezultati jasno pokazuju da je moguće zaštititi radnička prava u Bosni

i Hercegovini kada institucije vlasti dosljedno postavljaju jasne smjernice, osiguravaju efikasne mehanizme zaštite i primjenjuju odgovarajuće sankcije za one koji krše zakon.

„Samo: nek sebi uvedu radnu nedjelju.“

Administrativni radnica
iz Sarajeva

Pitanje neradne nedjelje i praznika direktno su vezana za pravo na sedmični odmor. Pri tome, pravo radnika na sedmični odmor je jedno od osnovnih radničkih prava zaštićenih međunarodnim konvencijama rada, i primarno je zaštićeno i definirano Zakonom o radu FBiH. Ovo pravo nije samo zakonska obaveza, već i ključni mehanizam za očuvanje fizičkog i mentalnog zdravlja radnika, osiguravanje produktivnosti te uspostavljanje ravnoteže između poslovnog i privatnog života.

Član 39. Zakona o radu FBiH propisuje da svaki zaposlenik ima pravo na sedmični odmor u trajanju od najmanje 24 sata neprekidno. U slučajevima kada je neophodno da radnik obavlja posao tokom svog sedmičnog odmora, poslodavac je dužan osigurati mu zamjenski dan odmora u dogovorenom periodu. Ova odredba osigurava osnovno pravo radnika na oporavak i balans između poslovnog i privatnog života, ali ostavlja prostor za fleksibilnost u specifičnim radnim okolnostima. Međutim, praksa pokazuje da bi regulativa trebala preciznije definisati kriterije za izuzetke, kao i mehanizme nadzora i sankcionisanja poslodavaca koji ne poštuju ovo pravo, kako bi se spriječile zloupotrebe i osigurala dosljedna primjena zakona.

Član 140. Zakona o radu FBiH propisuje i kazne za kršenja odredbi ovog Zakona, te navodi da poslodavac – pravno lice kaznit će se novčanom kaznom u rasponu od 1.000,00 KM do 7.000,00 KM ukoliko zaposleniku ne omogućiti korištenje dnevnog i sedmičnog odmora, u skladu s članovima 38. i 39. ovog Zakona. Međutim, predviđeni raspon kazni je relativno nizak u odnosu na ozbiljnost prekršaja i potencijalni negativni uticaj na zdravlje i dobrobit radnika. S obzirom na to da ograničavanje prava na odmor direktno utiče

na produktivnost, radnu sigurnost i kvalitet života zaposlenih, potrebno je razmotriti povećanje kaznenih iznosa, posebno za poslodavce koji učestalo krše zakon. Time bi Federalno ministarstvo trgovine trebalo usvojiti posebnu uredbu koja će precizno regulisati način kažnjavanja poslodavaca koji se više puta oglašuju na zabranu rada nedjeljom i praznicima, te uvesti progresivne kazne koje rastu sa svakim ponovljenim prekršajem.

Pored povećanja kazni, bilo bi korisno uspostaviti mehanizam javnog objavljivanja sankcionisanih poslodavaca, čime bi se osigurao dodatni pritisak na one koji ne poštuju zakonske propise. Transparentno objavljivanje prekršilaca omogućilo bi informisane odluke potrošača i radnika, povećalo odgovornost poslodavaca te djelovalo preventivno, obeshrabrujući buduće zloupotrebe i kršenja radničkih prava.

Za one zaposlenike koji, zbog prirode posla ili neophodnosti poslovanja, moraju raditi tokom neradnih dana, uključujući nedjelje i praznike, potrebno je osigurati izuzetno uvećanu dnevnicu u iznosu od najmanje 150% redovne satnice. Ovakva kompenzacija ne samo da osigurava pravednu naknadu za rad u vremenu predviđenom za odmor, već i doprinosi zaštiti dostojanstva radnika, motivaciji i povećanju zadovoljstva zaposlenih. Uz to, implementacija adekvatne novčane naknade može smanjiti zloupotrebe i osigurati da se rad tokom neradnih dana sprovodi samo kada je to zaista neophodno, čime se dodatno štite radnička prava i standardi dostojanstvenog rada.

„Šta je sa subotom, zar i ona ne bi trebala biti skraćena? Kraće radno vrijeme... Ta jedna nedjelja u sedmici znači jedan slobodan dan za odmoriti i privatni život nije ništa, prođe nam dan u pripremanju za ponedjeljak. Hvala!!“

Blagajnica iz Bužima

Tržišne inspekcije i inspekcije rada igraju ključnu ulogu u očuvanju integriteta zabrane rada nedjeljom i praznicima. Pojačane kontrole, digitalizacija prijave prekršaja i bolja zaštita radnika omogućili bi efikasniju implementaciju zakona i smanjili prostor za manipulacije i zloupotrebe. Samo uz snažan nadzor i stroge sankcije može se osigurati da zakon zaista služi radnicima, a ne bude puko slovo na papiru. Inspekcije bi trebale:

- Povećati broja inspekcijskih kontrola, s posebnim fokusom na trgovinske centre, velike trgovačke lance i regije u kojima su ranije zabilježeni prekršaji. Ovo bi spriječilo selektivnu primjenu zakona i osiguralo ravnopravan tretman svih poslodavaca u sektoru trgovine.
- Sistematski pratiti ponavljače prekršaja tako što bi inspekcijski organi trebali kreirati bazu podataka poslodavaca koji su već sankcionisani zbog nepoštovanja zabrane, te ih staviti pod pojačan nadzor kako bi se spriječilo ponavljanje prekršaja.
- Uvesti iznenadne inspekcijski nadzor, naročito u danima kada postoji sumnja na prikrivene radne aktivnosti (npr. inventure, skladištenje robe, pripremni radovi u prodajnim objektima).
- Kreirati digitalne platforme putem koje bi radnici anonimno mogli prijavljivati slučajeve kršenja zabrane rada nedjeljom i praznicima. Ovaj mehanizam bi smanjio strah od odmazde i omogućio efikasnije evidentiranje prekršaja.
- Razmjenjivati podatke s sindikatima i potrošačkim organizacijama, kako bi se osigurala sveobuhvatna slika o poštivanju zabrane i povećao pritisak na nesavjesne poslodavce.
- Javno objavljivati rezultate inspekcijskih nadzora, uključujući listu poslodavaca koji su sankcionisani zbog nepoštovanja zabrane rada, čime bi se povećala odgovornost i omogućila informisana potrošačka odluka.
- Transparentno i redovno objavljivati izvještaje i podatke o broju inspekcijskih nadzora, izrečenim sankcijama i efektima provedbe zakona.

U tom pogledu, preporuka za STBiH je da uspostavi bazu podataka o kompanijama koje poštuju ili krše zabranu rada nedjeljom i praznicima, čime bi se osigurao kontinuiran nadzor nad primjenom zakona i omogućilo transparentno informisanje radnika i potrošača. U saradnji s udruženjima potrošača, STBiH može pokrenuti ciljane kampanje za podsticanje potrošača da kupuju u trgovinama koje poštuju zakon i radnička prava, koristeći jasan slogan poput „Kupuj tamo gdje poštuju radnike“ kako bi se promovirala društveno odgovorna potrošnja. STBiH bi trebao redovno pripremati i objavljivati izvještaje o poslodavcima koji kontinuirano krše zabranu, ističući učestalost prekršaja i pozivajući nadležne inspekcijske organe da preduzmu odgovarajuće mjere, čime bi se povećao pritisak na nesavjesne poslodavce i osnažila zaštita radničkih prava. Dodatno, STBiH može organizovati edukacije i informativne kampanje za radnike i radnice kako bi ih upoznali s njihovim pravima i mehanizmima zaštite u slučaju kršenja zabrane rada nedjeljom i praznicima.

STBiH može podsticati radnike da prijavljuju nepoštivanje zakona i osigurati im podršku u zaštiti od eventualnih posljedica prijave.

Pored prava na sedmični odmor, neophodna je dosljednija primjena cjelokupnog Zakona o radu FBiH, kojem, kao ključnom instrumentu zaštite radničkih prava i regulacije radnih odnosa, nedostaje dosljednija implementacija i jačanje uloge kao paralelnog mehanizma zaštite. Osiguranje kvalitetnih i sigurnih radnih mjesta nije samo pitanje socijalne pravde, već i ključni predušlov za dugoročni socioekonomski razvoj zemlje. Najrazvijenije ekonomije Evrope temelje svoj rast na kreiranju održivih, atraktivnih i konkurentnih tržišta rada koja privlače najobrazovanije i najkvalitetnije radnike iz cijelog svijeta. Nasuprot tome, Bosna i Hercegovina već decenijama bilježi kontinuirani odliv radne snage, što je dovelo do hroničnog nedostatka radnika u većini sektora. Ovaj negativan trend zahtijeva hitne i strateške mjere koje će zaustaviti daljnji odlazak radnika i osigurati održivost domaćeg tržišta rada.

Kreiranjem kvalitetnih radnih mjesta i unapređenjem radnih uslova, Bosna i Hercegovina može postati konkurentnija u globalnoj ekonomiji, čime bi zadržala domaću radnu snagu i osigurala stabilan razvoj privrede. To nije samo pitanje zaštite radničkih prava, već i ključni uslov za dugoročnu ekonomsku održivost, jer bez kvalifikovane i zadovoljne radne snage ni domaće firme neće moći ostvariti rast, napredovati niti održavati osnovnu funkcionalnost poslovanja.

„Općenito, svima nama mnogo znači neradna nedjelja, jer smo mi majke rijetko imale priliku provesti cijeli dan sa svojom djecom i isplanirati dan, putovanje ili zajednički odlazak negdje. Na primjer, meni nije ništa značilo imati slobodnu srijedu – muž je na poslu, djeca u školi, i vidimo se tek poslijepodne, isto kao kada radim prvu smjenu. Sada, kada je nedjelja neradna, cijeli dan smo zajedno. Možemo, recimo, u subotu poslijepodne otići negdje, prenoćiti i vratiti se u nedjelju navečer. Produženi vikendi, odnosno spajanje slobodnih dana ako praznik pada u subotu, omogućavaju mi dva dana odmora, što nikada nisam doživjela, a imam 40 godina i pola od toga radnog staža. Vjerujte, neradna nedjelja je neprocjenjiva – nema tog novca koji to može nadoknaditi.“

Menadžerica poslovnice iz Bihaća

